

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Ivana Lučića 3

Barbara Balenović

**KNJIŽNICE U DOMOVIMA
ZA STARIJE OSOBE GRADA ZAGREBA**

Diplomski rad

Mentor:

Dr. sc. Ana Barbarić, izv. prof.

Zagreb, ožujak 2016.

SADRŽAJ	
UVOD	2
1. KNJIŽNICA	2
1.1. VRSTE KNJIŽNICA PREMA ORGANIZACIJI RADA	2
1.2. KNJIŽNIČNI STACIONARI	3
1.3. SURADNJA	4
1.4. INFORMIRANJE KORISNIKA	4
2. KORISNICI	5
2.1. GERONTOLOGIJA	5
2.1.1. FAZE STAROSTI	6
2.1.2. KATEGORIJE UMIROVLJENIKA	6
2.2. USTANOVE ZA SKRB OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI	7
2.3. AKTIVNO STARENJE	7
3. GRAĐA – FOND	8
3.1. ODABIR GRAĐE PREMA VRSTI KORISNIKA	9
3.1.1. ZBIRKE	11
3.1.2. VRSTA GRAĐE	12
3.1.3. GRAĐA OD POSEBNE VAŽNOSTI	12
3.2. POSEBNA POMAGALA	13
4. PROSTORNA ORGANIZACIJA	14
5. PROGRAMI I USLUGE	18
5.1. CILJEVI	17
5.2. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE	18
5.3. GERONTOGOGIJA	19
5.4. PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA	21
5.5. PRISTUP INTERNETU	21
5.6. KULTURNO – OBRAZOVNI SADRŽAJI	22
5.7. RADNA TERAPIJA	23
5.7.1. BIBLIOTERAPIJA	24
5.7.1.1. DEMENCIJA	25
6. ISTRAŽIVANJE	27
6.1. UZORAK I METODE	27
6.1.1. DOM ZA STARIJE OSOBE SVETA ANA	27
6.1.2. DOM ZA STARIJE OSOBE SVETI JOSIP	29
6.1.3. DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE CENTAR	29
6.1.4. DOM ZA STARIJE OSOBE KSAVER	30
6.1.5. DOM ZA STARIJE OSOBE MAKSIMIR	31
6.1.6. DOM ZA STARIJE OSOBE TREŠNJEVKA	32
6.1.7. DOM ZA STARIJE OSOBE DUBRAVA	33
6.2. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	33
7. RAZVOJNE MOGUĆNOSTI KNJIŽNIČNIH USLUGA U KNJIŽNICAMA UNUTAR DOMOVA ZA STARIJE OSOBE	42
8. ZAKLJUČAK	43
PRILOZI:	45
LITERATURA:	48

UVOD

Na području Zagreba djeluje jedanaest domova za starije osobe. Domovi za starije osobe u sklopu stalnog smještaja osiguravaju zadovoljavanje životnih potreba kao što su: stanovanje, prehrana, održavanje osobne higijene, briga o zdravlju, njega, radne aktivnosti i korištenje slobodnog vremena.¹

Uz ostale sadržaje upravo knjižnice u ustanovama tog tipa pružaju mogućnosti za organizaciju kvalitetnijeg provođenja slobodnog vremena. Kako su knjižnice u domovima za starije osobe Grada Zagreba organizirane, tko vodi brigu o knjižničnom fondu i uslugama te stoji na raspolaganju korisnicima, samo su neka od pitanja obuhvaćena upitnikom kojim je provedeno istraživanje u sklopu ovog diplomskog rada. Cilj istraživanja je bio steći opći uvid o knjižnicama u domovima za starije te koje su im zajedničke karakteristike, po čemu se razlikuju i koje su mogućnosti za poboljšanje uvjeta i usluga koje pružaju svojim korisnicima.

1. KNJIŽNICA

1.1. VRSTE KNJIŽNICA PREMA ORGANIZACIJI RADA

Nekoliko načina organizacije knjižnice unutar matične ustanove²:

- a) Knjižnica koju matična ustanova uzdržava u potpunosti – cjelokupno financiranje knjižnice od prostora, fonda, osoblja opreme, usluga i programa pokriva matična ustanova.
- b) Knjižnica koju zajednički uzdržavaju matična ustanova i vanjska agencija, obično je to lokalna narodna knjižnica. Troškovi održavanja i obveze se dijele, npr. matična ustanova osigurava prostor, opremu i volontersku službu dok vanjska agencija pruža stručno osoblje, knjižnične programe i usluge te vodi

---

¹Domovi za starije osobe, 2011. // Zagreb.hr. Dostupno na: <http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=1815>, (13.12.2015.).

²Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 25.

brigu o redovitom održavanju zbirke. Poželjno je da se pismenim sporazumom definiraju ciljevi, ovlasti, očekivanja i ograničenja obiju ustanova.

- c) Knjižnica se smatra ogrankom mjesne narodne knjižnice
- d) Knjižnica koju je osnovala i koju održava volonterska skupina

Za te dvije kategorije financiranje preuzima pokroviteljska agencija ili skupina istih, iz troškova mogu biti izuzete pojedine stavke poput prostora, opreme ili pak održavanja.

U *Smjernicama*³ posebno se naglašava kako bi bez obzira na izvor financiranja, knjižnicu trebalo osnovati i voditi kao organizaciju koja ne ovisi o matičnoj ustanovi kojoj pripada. Knjižnica bi se trebala nalaziti na organizacijskom rasporedu ustanove i trebala bi imati svoje vlastito osoblje i proračun. Iskazana je potreba za imenovanjem osobe iz uprave matične ustanove koja će služiti kao most kako za internu komunikaciju unutar ustanove, tako i s vanjskim agencijama.

1.2. KNJIŽNIČNI STACIONARI

Prema *Standardima*⁴, da bi se određena zbirka smatrala knjižničnim stacionarom, nužno je zadovoljenje određenih uvjeta. Naime, zbirka bi trebala sadržavati najmanje 100 knjiga, a knjižnični stacionar bi za korisnike trebao biti otvoren barem 2 sata tjedno. Tko je zadužen za organizaciju rada, nabavu opreme i održavanje zbirke navedeno je u istom dokumentu. Detaljnije o tome te koje od uvjeta zadovoljavaju knjižnice u domovima za starije, a kojima se treba stremiti, navedeno je u poglavlju 7.2. gdje su izloženi rezultati i analiza istraživanja.

---

³Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 25.

⁴Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>(1.3.2016.).

1.3. SURADNJA

Bez obzira na organizaciju rada knjižnice, ako matična ustanova ulazi u suradnički odnos s vanjskom institucijom, poput narodne knjižnice, takva suradnja može biti višestruko korisna za širu društvenu zajednicu.

Primjer uspješnog projekta narodne knjižnice, koji se ostvaruje i u suradnji s ustanovama za trajnu skrb i smještaj starijih osoba, jest *Projekt 65 plus*⁵ Knjižnica grada Zagreba. Kroz pet različitih programa osigurava se pristup potrebnim društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim informacijama koje se ističu u *Smjernicama za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj*. Tim programima se doprinosi aktivnom sudjelovanju osoba treće životne dobi na gotovo svim razinama društvene interakcije.

Osim posebnih programa, narodne knjižnice pomoću stručnog osoblja takvim knjižnicama mogu pomoći i dostavljanjem duplikata ili građe koja u njihovom fondu više nije potrebna, ali i uslugama poput međuknjižnične posudbe te tako oplemeniti posudbeni fond knjižnice matične ustanove⁶.

Još jedan primjer suradnje domova za starije s vanjskom agencijom jest suradnja s Hrvatskom knjižnicom za slijepe koja ima organiziranu dostavu knjiga za teže pokretne, nepokretne ili one koji žive sami te za slijepe osobe smještene u domove za umirovljenike na području Zagreba i Zagrebačke županije.⁷

---

⁵Parafraziram prema: Bunić, S. PROJEKT 65 PLUS KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA AKTIVNO UKLJUČIVANJE OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI UKULTURNA I DRUŠTVENA ZBIVANJA. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 15-25. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/120432>(1.3.2016.).

⁶Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 45.

⁷Frajtag, S. Službe i usluge hrvatske knjižnice za slijepe. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 120.

1.4. INFORMIRANJE KORISNIKA

Kako bi ustanova za trajnu skrb i smještaj pružala što kvalitetne knjižnične usluge što većem broju svojih korisnika, knjižnicu, knjižničnu građu i usluge potrebno je kontinuirano oglašavati. Osim toga poželjno je isticanje svih posebnosti poput audiovizualne zbirke ili prilagođenih materijala, tako i posebna pomagala koje knjižnica nudi na korištenje u sklopu svojih usluga. Osobe koje su trajno smještene u domovima za starije, ali i one koje povremeno dolaze i koriste se dnevnim boravkom ili nekim drugim uslugama ustanove trebaju biti informirane o postojanju knjižnice putem letaka i brošura bilo da sadrže isključivo informacijama o knjižnici ili pak u sklopu informacija o samoj ustanovi kao što su i internetske stranice ustanove.

Osim toga putokazi i posterii raspoređeni na strateškim mjestima unutar ustanove pozivat će osim korisnika i njihove članove obitelji, posjetitelje i osoblje na korištenje knjižnice i knjižničnih usluga. Na isti način moguće je oglašavati posebno organizirana predavanja, književne susrete, čitanja poezije i sl. Materijali za oglašavanje mogu se izraditi u dogovoru s nekom od kreativnih skupina u sklopu radne terapije što samo po sebi može imati pozitivan efekt i za same sudionike programa te ih potaknuti na šire korištenje usluga ustanove.⁸

2. KORISNICI

Prema *Smjernicama za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj*⁹ korisnicima knjižnice smatramo pacijente na bolničkom liječenju i osobe koje žive u ustanovama te njihove obitelji, kao i bolničko osoblje, odnosno osoblje ustanove za trajnu skrb i smještaj.

---

⁸Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 44.

⁹Ibid. Str. 24.

2.1. GERONTOLOGIJA

Gerontologija¹⁰ je posebna grana znanosti koja se bavi interdisciplinarnim proučavanjem bioloških, socioloških i psiholoških aspekata starenja, a cilj joj je podizanje razine kvalitete života u starijoj dobi. Naziv Gerontologija dolazi od grč. gerontos (starac) i logos (proučavati).

S obzirom na demografska kretanja, pad nataliteta i pad mortaliteta koji su karakteristični za suvremeni svijet javlja se potreba za razvojem gerontologije. Životni vijek čovjeka se produžava, udio starijeg stanovništva iznad 60 godina se povećava u odnosu na ukupnu ljudsku populaciju.¹¹ Time se povećava i potreba za poboljšanom integracijom starijeg stanovništva u društvo koje ih je nepotrebno marginaliziralo. Prelaskom iz aktivne, radne faze u mirovinu stariji ljudi gube svoju društvenu ulogu i identitet s kojim su saživjeli kroz ranije razdoblje.

2.1.1. FAZE STAROSTI

Starenje je niz degenerativnih procesa koji postupno zahvaćaju organizam čovjeka, mijenjaju ga i dovode u stanje koje nazivamo starost¹².

Tijekom 20. stoljeća životni vijek se dramatično produljio. Na početku stoljeća prosječni životni vijek ljudi bio je 49 godina, a već u drugoj polovini 20. stoljeća podigao se na 65 godina, a krajem podiže se na 75 godina. Kako se ta faza čovjekova života sve više produljuje možemo je razdijeliti u nekoliko faza poput rane starosti (60-70 godina), uznapredovalu starost (70-80 godina) te duboke starosti (80 godina i nadalje).

---

¹⁰Špan, M. Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994. Str. 9.

¹¹Ibid. Str. 17.

¹²Ibid. Str. 11.

2.1.2. KATEGORIJE UMIROVLJENIKA

Umirovljenike možemo svrstati u četiri osnovne kategorije¹³;

- Starosni – oni koji su pravo na mirovnu stekli nakon određenog broja godina rada
- Invalidski – umirovljeni su prije određenog broja godina radnog staža zbog medicinskih indikacija
- Porodični – pravo na mirovnu nasljeđuju od najbližeg srodnika
- Prijevremeni – na vlastiti zahtjev u skladu sa zakonom ili uz otkupljivanje određenih godina staža.

2.2. USTANOVE ZA SKRB OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI

Zbog promjena u strukturi suvremene obitelji, ranije su obitelji bile sačinjene od većeg broja članova i bile su to višegeneracijske obitelji dok su danas obitelji sve više jednogeneracijske, posljedično sve je veći broj starijih ljudi koji žive sami. U svijetu se najčešće za ljude starije životne dobi provodi skrb u različitim oblicima otvorene i zatvorene zaštite¹⁴. Otvorena zaštita prvenstveno se odnosi na pomaganje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti starijih osoba koje žive u vlastitom domu. Ako nije moguće osigurati kvalitetan i siguran boravak u vlastitom domu, starijim osobama potrebno je omogućiti zbrinjavanje u ustanovama koje će im pružiti adekvatnu skrb te dostojanstvene životne uvjete. Zatvorena zaštita provodi se u posebnim ustanovama za starije osobe kao što su domovi umirovljenika, socijalno-medicinske ustanove i gerijatrijske bolnice.

---

¹³Špan, M. Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994. Str. 48.

¹⁴Ibid. Str. 13.

2.3. AKTIVNO STARENJE

Pojam *aktivno starenje*¹⁵ uvodi Svjetska zdravstvena organizacija postavljajući ga kao sveopći cilj dostizanja kako bi se prirodan proces starenja koji se odvija tijekom života neometano odvijao na svim područjima i razinama društvene interakcije. Takvo starenje podrazumijeva da su svi članovi zajednice aktivni u svim dobnim skupinama i da društvo ne marginalizira svoje članove koji su prestali biti dio radno aktivne zajednice.

Prema Beauvoir¹⁶ umirovljenje predstavlja dramatičan čin za pojedinaca koji preko noći iz kategorije aktivnih jedinki prelazi u kategoriju neaktivnih te se svrstava u klasu starih i pritom treba podnijeti drastično smanjenje vlastitih prihoda i opadanje životnog standarda. Svi ti čimbenici utječu na razvoj depresivnih stanja kod starijih osoba koje bi, bez obzira na svoju kronološku dob, mogle još uvijek ravnopravno doprinositi zajednici. Primjer takve prakse može se vidjeti u Japanu. Dakle, Palmore¹⁷ navodi kako u Japanu ima veći broj zaposlenih iz kategorije starijih osoba, a većina onih koji prestaju raditi čine to vlastitom voljom ili iz zdravstvenih razloga, a ne zato što ih na to prisiljava sustav.

Nove generacije starijih osoba su informirane, obrazovane, stambeno situirane i financijski relativno neovisne te bez obzira na uobičajene probleme starenja ne pristaju na pasivnost, tražeći od društva promjene u skladu s proaktivnim i participativnim pristupom. U kontekstu potvrde takvih društvenih promjena 2012. godina proglašena je Europskom godinom aktivnog starenja i međugeneracijske solidarnosti.¹⁸

---

¹⁵WHO Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health. // World Health Organization. Dostupno na: <http://www.who.int/ageing/global-strategy/en/> (5.12.2015.).

¹⁶Parafraziram prema: Beauvoir, S. Starost II. dio. Beograd : BIGZ, 1987. Str. 265.

¹⁷Kastenbaum, R. Starenje : godine ispunjenja. Zagreb : Globus, 1986. Str.10.

¹⁸Prava osoba starije životne dobi u gradu Zagrebu : pilot-istraživanje. Zagreb : Zaklada „Zajednički put“, 2013. Dostupno na: [http://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search&currentPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=Ustanove+z+starije+osobe&selectedId=11017596\(13.2.2016.\).](http://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search&currentPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=Ustanove+z+starije+osobe&selectedId=11017596(13.2.2016.).)

3. GRAĐA – FOND

U ustanovama za trajnu skrb i smještaj knjižnična građa u periodu adaptacije može poslužiti kao protuteža stranoj okolini, a čitanje se pokazalo i kao jedna od malobrojnih, praktično održivih aktivnosti koja stoji na raspolaganju osobama smještenim u takvim ustanovama.

Prema psihologu i gerontologu Pitskhelauri¹⁹, za održavanje dugovječnosti potrebno je zadovoljiti nekoliko uvjeta koji će neminovno utjecati na kvalitetu života pojedinca. Znači, potrebno je konzumirati primjerenu prehranu s obzirom na životnu dob. Preporučuje se raditi tijekom cijeloga života, ali niti preteško niti predugo što je u suprotnosti s današnjim trendovima zapadne civilizacije koja bez obzira na osobne odabire i sposobnosti prisiljava na umirovljenje s određenim brojem godina, a pritom se ne vodi računa hoće li osoba s prelaskom u mirovinu moći kompenzirati gubitke koje doživljava tim činom. Osamljenost je jedan od čimbenika skraćivanja životnog vijeka pa obitelji i društveni život imaju važnu ulogu pri održavanju dugovječnosti. Aktivan stil života, redovito vježbanje i opuštanje doprinosi kvaliteti života. Isto tako, za podizanje općeg duševnog stanja preporučuje se gledanje komedija i čitanje zabavnih knjiga.

*Smjernice*²⁰ polaze od demokratičnih načela te pretpostavljaju da knjige i ostala knjižnična građa imaju temeljnu vrijednost za svakoga bez obzira na životnu dob, razinu obrazovanja, društveni status te bez obzira na tjelesnu i duševnu sposobnost. Jednako tako, navode da pojedinci u svakom društvu, uključujući i one koji su privremeno ili trajno ograničeni na boravak u središtima za zdravstvenu skrb ili drugim ustanovama, imaju pravo i potrebu da im se omogući pristup knjigama i knjižničnoj građi koji su prilagođeni njihovim osobnim potrebama i zanimanjima. Nadalje, *Smjernice* pretpostavljaju da knjige i druga knjižnična građa na jedinstvenoj i sasvim osobnoj razini pružaju mogućnosti za dobivanje informacija, za zabavu, nadahnuće, razmišljanje i učenje. Osim navedenoga, podrazumijeva se i pozitivan utjecaj na stanja

---

¹⁹Parafraziram prema: Pečjak, V. Psihologija treće životne dobi. Zagreb : Prosvjeta, 2001. Str. 218

²⁰Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 20.

i oporavak osoba koje su tjelesno ili duševno oboljele, upravo pomoću knjige, odnosno čitateljske i knjižnične građe.

Građa koja bi trebala biti zastupljena u ustanovama za trajnu skrb i smještaj osoba starije životne dobi može se podijeliti u nekoliko skupina pa će knjižnica u svojem fondu imati građu koja će se koristiti kao sredstvo za razonodu, terapiju, kulturno uzdizanje i obrazovanje, a prema potrebi i pružati informacije o zdravlju i održavanju zdravlja te specifičnim oboljenjima odnosno degenerativnim promjenama koje prate staračku dob²¹.

Prema općim smjernicama broj knjiga potrebnih za zbirku razlikuje se u skladu s mjesnim uvjetima i s obzirom na to da svaka ustanova ima svoje specifičnosti naglašava se da iako je za ustanove za trajnu skrb i smještaj određeno osam knjiga po ležaju taj broj nije fiksno definiran²².

3.1. ODABIR GRAĐE PREMA VRSTI KORISNIKA

Planiranje knjižničnih usluga i odabir građe koja će se svrstati u fond knjižnice pojedine ustanove prvenstveno ovisi o strukturi korisnika koji se mogu prilično razlikovati životnoj dobi, ekonomskim, socijalnim, kulturnim, etičkim i obrazovnim značajkama. Osim razlika treba uzeti u obzir i zajednička obilježja koje su svojstvena većini korisnika smještenih u ustanovi. Tako je za pretpostaviti da će većina korisnika smještenih u dom za starije osobe imati poteškoća s kretanjem, vidom ili pak psiholoških smetnji s obzirom na promjene koje se događaju sa samim organizmom ili pak s obzirom na promjenu životne okoline odnosno prelaska iz poznatog okruženja, vlastitog doma u ustanovu trajni smještaj i skrb. Za razliku od bolnice u takvim ustanovama daje se prednost skrbi, a time će se pred medicinskom i informativnom građom o zdravlju davati prednost građi koja će korisnicima pružati razonodu, nove i nadahnjujuće poglede na svijet i život. Takva građa može pomoći i pri uklanjanju

---

²¹Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 23.

²²Ibid. Str. 38.

osjećaja bespomoćnosti i ovisnosti, a može i biti edukativnog sadržaja te oplemenjivati dotad stečena znanja i iskustva samog korisnika²³.

U *Smjernicama za građu laganu za čitanje*²⁴ navodi se da starije osobe koje pate od simptoma vezanih uz demenciju te od gubitka vida i/ili sluha često imaju poteškoća sa standardnim jezikom ili problem pri čitanju standardnih tekstova. Zato im je potrebno osigurati tekstove koji su lagani za čitanje, a time će im se omogućiti pristup informaciji ili u njima probuditi misli i osjećaje.

Pod građom laganom za čitanje podrazumijevamo tekstove koji su prilagođeni tako da olakšavaju čitanje i čine ga dostupnijim za čitanje, ali ne olakšava njegovo razumijevanje. U tu vrstu građe pripadaju i tekstovi koji su prilagođeni kako bi istodobno olakšavali čitanje, ali i razumijevanje samog sadržaja.

3.1.1. ZBIRKE

Pri formiranju zbirke, prilikom uvrštavanja doniranih knjiga i kod izlučivanja dokumenata iz zbirke, treba poštovati neka osnovna načela za odabir građe²⁵:

- cjelokupna građa mora biti u dobrom stanju
- cjelokupna građa mora imati dobru kakvoću
- gdje je to moguće, knjige trebaju biti lagane i jednostavne za rukovanje
- određeni postotak građe treba biti predviđen za korisnike s vizualnim ograničenjima odnosno one trebaju biti na uvećanom tisku s dodatnim prostorom između redaka ili, prema potrebi, dostupne u alternativnim oblicima kao što su kasete, CD-ovi, građa na Braillovom pismu
- stručna literatura i građa sa zdravstvenim informacijama moraju biti suvremene i pouzdane

---

²³Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 24.

²⁴Smjernice za građu laganu za čitanje. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 7.

²⁵Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 37.

3.1.2. VRSTA GRAĐE

Prema vlastitim mogućnostima i sredstvima, knjižnica u ustanovi za starije osobe bi trebala osigurati tiskanu građu te netiskanu građu, npr. knjige na alternativnim medijima poput audio knjiga u analognom i digitalnom obliku, prijenosne audio i audio-vizualne uređaje, razne igre i edukativne materijale kako bi mogla pružiti što opsežnije i kvalitetnije usluge svim kategorijama svojih korisnika²⁶.

Od tiskane građe pretpostavlja se građa za čitanje u slobodno vrijeme koja treba sadržavati knjige u tvrdom i u mekom uvezu, časopise, novine te građu za korisnike s ograničenjima bilo tjelesne ili mentalne naravi.

Kako bi se zadovoljili svi afiniteti korisnika knjižnice potrebno je održavati dobru ravnotežu između lijepe književnosti i ozbiljne literature. Lijepa književnost treba ravnomjerno zastupati bestselere, klasike, lako štivo, knjige s nesvakodnevnom tematikom poput avanturističkih romana, romanse i knjige mističnog sadržaja. Ozbiljna literatura pretpostavlja biografije, novele, poeziju, putopise i knjige od posebnog interesa kao što su kuharice, knjige koje potiču na samostalno učenje ili kreativno izražavanje te potiču razvoj hobija²⁷.

3.1.3. GRAĐA OD POSEBNE VAŽNOSTI

Osim općih uvjeta za stvaranje zbirke u ustanovama za trajnu skrb i smještaj starijih osoba potrebno je korisnicima omogućiti pristup²⁸:

- knjigama i časopisima na uvećanom tisku
- knjigama i časopisima na uvećanom tisku s posebnim prostorom između redaka
- knjige male težine ili knjige koje je na drugi način lako držati
- različite vrste novina, a osobito dnevnih novina koje mogu poslužiti kao referentni okvir za organizaciju vremena

---

²⁶Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 38.

²⁷Ibid. Str. 37.

²⁸Ibid Str. 48.

- za osobe loše koncentracije zanimljive knjige sa smanjenim fondom riječi kao na primjer, knjige s fotografijama ili slikama s ograničenom količinom teksta
- putopisi s velikim fotografijama u boji
- knjige za samouke (umjetničko izražavanje, obrada drveta, računalne vještine)
- knjige posebnog sadržaja (zavičajna povijest, kuhanje, vrtlarstvo i drugi hobiji)
- građa iz kulture
- stripovi, križaljke i druge igre riječi; igrače karte, društvene igre
- velika količina audiovizualne građe
- prema potrebi audio knjige, novine i časopisi
- knjige, novine, pamfleti i brošure s osnovnim zdravstvenim informacijama kao i o specifičnim tegobama i oboljenjima
- vodiči za dobro i zdravo življenje
- knjige o opuštanju, tjelovježbi, gerontologiji i starenju

3.2. POSEBNA POMAGALA

Ako su korisnicima potrebna, poželjno je da ustanova osigura posebna pomagala koja će im olakšavati korištenje knjižnične građe i usluga. Dijelimo ih na osnovna i sofisticiranija pomagala. U osnovna pomagala ubrajamo povećala i naočale za uvećanje ili prizmatske naočale, rešetke za čitanje odnosno držače za knjige i novine, električne okretače stranica, uređaje za čitanje knjiga i uređaje za zvučne knjige. Sofisticiranija pomagala podrazumijevaju različite pomagala poput tastature za pisanje na daljinu²⁹, uređaje za pojačavanje telefonskog signala, ali i uređaje koji imaju veću primjenu u knjižnicama poput dekodera teksta, računalne monitore za dodirivanje, softver za povećanje ekrana, govorne jedinice, brajične tipkovnice i brajične pisače i čitače tiskanog teksta s govornim izlazom³⁰.

Posebna pomagala zahtijevaju dodatna financijska sredstva te ih ustanove za starije osobe često nemaju mogućnosti osigurati svojim korisnicima. Stoga bi bilo preporučljivo takvim ustanovama povezati se sa širom zajednicom te drugim ustanovama poput nacionalnih knjižnica i specijalnih knjižnica za osobe s pojedinim

²⁹TTYs – teletypewriters za gluhe osobe i osobe sa slušnim teškoćama

³⁰Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 40.

poteškoćama ili oštećenjima te tako osigurati pristup materijalima i građi svojim korisnicima koji imaju potrebu za informiranjem ili za razonodom putem dostupne literature.

4. PROSTORNA ORGANIZACIJA

Jedno od karakteristika knjižnica jest da bi to trebali biti prostori okupljanja i mjesto susreta, a da bi se taj cilj ostvario knjižnice bi trebale imati dovoljno velik i atraktivan prostor koji je i dostupan svima.³¹

U ustanovi za trajni smještaj i skrb knjižnica bi trebala biti smještena u središnjem dijelu ustanove na mjestu gdje prolaze korisnici ustanove, osoblje i posjetitelji kako bi bio olakšan pristup svima koji se koriste knjižnicom i njezinim uslugama kao i potencijalnim korisnicima. Ako nije moguće osigurati takav smještaj knjižnice potrebno je postaviti velike vidljive znakove unutar zgrade koji će upućivati na postojanje knjižnice i njezin smještaj. Pruža li knjižnica i vanjske usluge poput dostave knjiga do vrata korisnika ili među knjižničnu posudbu prostor knjižnice trebao bi se nalaziti u blizini glavnog ulaza ili ulaza za dostavu.

Osim prostora za smještaj tiskane građe knjižnici bi trebalo osigurati prostor za siguran smještaj uredske opreme poput računala za rad, audio-vizualne opreme, kolica za knjige, pomagala za čitanje i slično. Prema potrebama, matična ustanova bi trebala osigurati i prostor za deponiranje manjih zbirki te raspoređivanje dijelova zbirke po odjelima pa bi dio zbirke mogao biti smješten na stacionaru kako bi nepokretnim osobama knjižnična građa bili što dostupnija.

Kako bi knjižnica bila dostupna svim svojim korisnicima ulaz u knjižnicu treba biti dovoljno širok za prolazak u invalidskim kolicima, a ne bi smio imati prag ili stepenice. Dobro rješenje za ulazna vrata bila bi elektronička vrata koja se otvaraju pritiskom na gumb, automatska vrata ili klizna vrata kako bi ulaz korisnicima koji se koriste različitim invalidskim pomagalicama bio čim više olakšan. Klasična vrata je potrebno držati

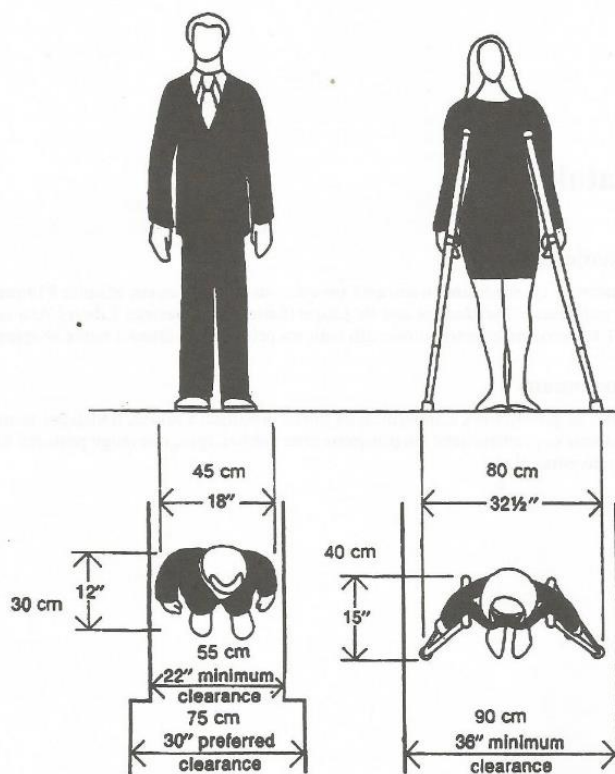
---

³¹Horvat, A. Uključivanje u društvo : Što može učiniti knjižnica?. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 104.

otvorena u vrijeme kada je knjižnica otvorena, a na vratima treba stajati oznaka radnog vremena knjižnice.

Sama knjižnica bi trebala biti ugodan i privlačan prostor u kojem bi osim građe bili izložene prema mogućnostima veće ili manje izložbe raznih sadržaja, panoi s obavijestima o posebnim aktivnostima, plakati aktualnih manifestacija i dr.

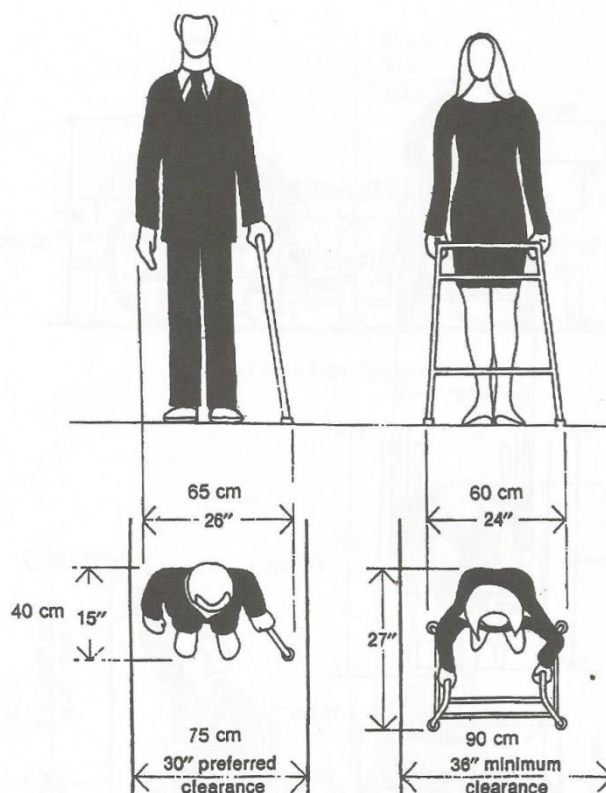
Prema Smjernicama³² u ustanovama za trajnu skrb i smještaj treba predvidjeti prostor koji može istovremeno koristiti 15 do 20 posto ukupnog broja korisnika ustanove. Pritom treba imati na umu da nepokretne i polupokretne osobe imaju potrebu za više prostora od pokretnih, a te potrebe su ilustrirane u sljedećim priložima:

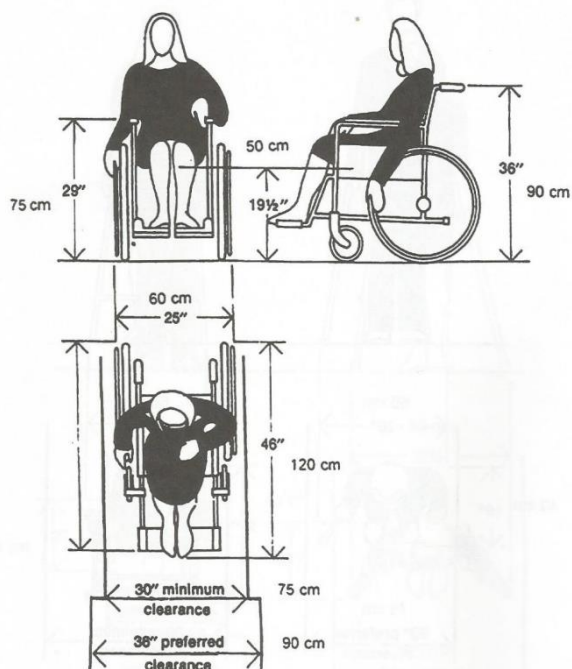
Slika 1 – Mjere za prohodnost kretanja pokretne (desno) i polupokretne (lijevo) osobe

³²Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 27.

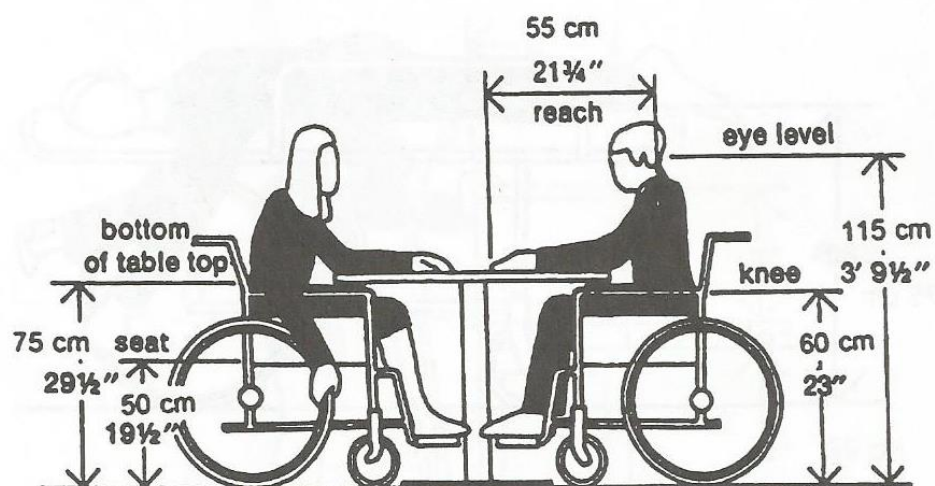

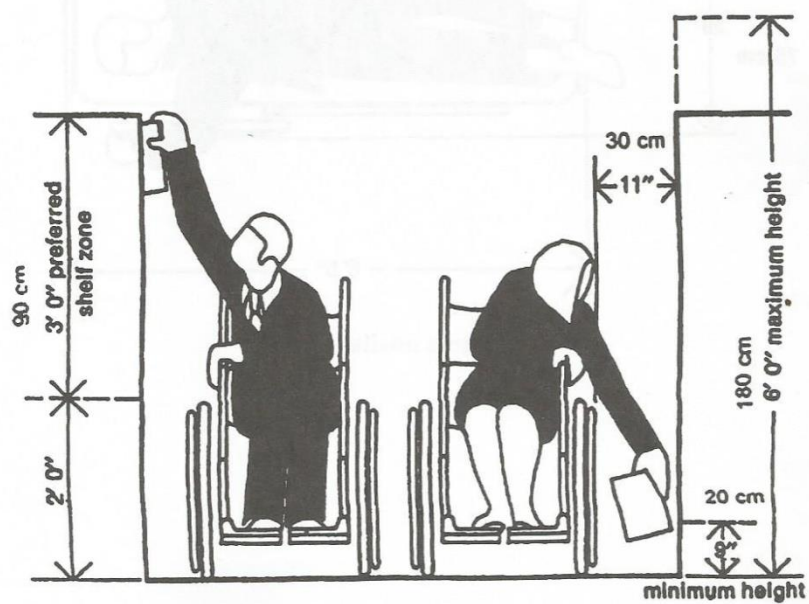
Slika 2 – Mjere za prohodnost kretanja polupokretne osobe: sa štapom (desno) i s hodalicom (lijevo)

Slika 3 – Mjere invalidskih kolica te mjere za prohodnost kretanja u invalidskim kolicima

Slika 4 – Odnos visine stola i invalidskih kolica

Slika 5 – Visina polica prilagođena osobama u invalidskim kolicima

5. PROGRAMI I USLUGE

Interes za čitanje i knjigu kod starijih bit će samo odraz kulture čitanja cjelokupne društvene zajednice odnosno ovisno o osobnim, ranije stečenim navikama čitanja koje će se nastaviti i u završnoj životnoj fazi. Neke osobe će tako biti aktivni čitatelji, kod nekih će postojati umjeren interes za knjigu, dok će biti i ravnodušnih i nezainteresiranih za knjigu i čitanje, ali i onih koji će odbijati čitati što zbog vlastitih afiniteta ili pak zbog slabije razvijenih ili nerazvijenih čitateljskih sposobnosti.³³

Osim tradicionalnih usluga vezanih uz knjigu, knjižnice u domovima za starije mogu itekako utjecati na kvalitetu života korisnika i putem dodatnih sadržaja i pomno planiranih usluga koje će poticati interese, obrazovanje, uključenost u zajednicu ili pak kao pomoć kod psiholoških ili zdravstvenih stanja koja prate proces starenja.

5.1. CILJEVI

Knjižnične usluge za starije osobe trebaju imati za cilj pružanje čitateljske i druge građe koja:³⁴

- ❖ potiče i podržava osobne interese
- ❖ služi kao nadoknada tjelesnim i duševnim ograničenjima
- ❖ nadopunjuje specifične terapije i aktivnosti
- ❖ pruža mogućnosti za različite razine čitateljskih sposobnosti

5.2. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE

Koncept cjeloživotnog obrazovanja kao što sam naziv sugerira proteže se kroz cijeli život pojedinca. Tako se edukacija djece i mladih se izvodi pretežno putem školovanja dok se obrazovanje odraslih izvodi, osim školovanjem, neškolskim neformalnim i informalnim obrazovanjem.³⁵

---

³³Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 48.

³⁴Ibid.

³⁵Pastuović, N. Edukologija : Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja. Zagreb :

Prema dokumentu *Strategija i akcijski plan obrazovanja odraslih*³⁶ iz 2004. godine postoji sve veći interes za visokim obrazovanjem odraslih osoba, a motivi i potrebe pojedinaca se razlikuju od konkurentnosti na tržištu rada unutar vlastite struke, promjene zanimanja ili pak zbog osobnih razloga.

Specifičnost obrazovanja starijih jest da se temelji na želji za samoaktualizacijom i zadovoljavanjem interesa za koje pojedinac ranije nije imao vremena. Dok je u procesu obrazovanja odraslih, koji su članovi radno aktivne zajednice, primarni cilj obrazovanja konkurentnost na tržištu rada. Kroz obrazovanje stariji ljudi zadovoljavaju svoje potrebe u svakodnevnom životu, pruža im se mogućnost komunikacije s ljudima sličnih interesa, sudjeluju u životu šire društvene zajednice, razvijaju bolje odnose s bližnjima, dolazi do širenja spoznaja o sebi samom te se podiže kvaliteta kako vlastitog života tako i onih s kojima pojedinac dijeli zajednicu.³⁷

Obrazovanje u trećoj životnoj dobi u prvom redu se shvaća kao pomoć u svladavanju *sindroma umirovljenja* i naglih promjena koje pojedinac doživljava kao posljedicu napuštanja radnog mjesta i prelaska u mirovinu. Sadržaj obrazovanja u toj dobi može se kategorizirati u nekoliko skupina koje treba prilagođavati prema specifičnim obilježjima svake sredine. Špan³⁸ navodi četiri područja obrazovanja starije generacije;

- 1) Obrazovanje u predmirovinsko doba koje služi kao svojevrsna priprema za razdoblje nakon odlaska u mirovinu, a preporučljivo je da se pojedinac uključi u tu vrst obrazovanja pet do deset godina prije umirovljenja
- 2) Obrazovanje za starost koje uključuje pružanje adekvatnih informacija o biološkim, psihološkim, sociološkim i pravnim aspektima
- 3) Obrazovanje za drugu karijeru, drugačiju od profesionalne, koju bi po mogućnosti trebao izabrati svaki čovjek prema vlastitom nahođenju te podrazumijeva više inicijative i izostanak pritiska i prisile
- 4) Obrazovanje za zadovoljavanje specifičnih interesa iz polja kulture, sporta i rekreacije ili hobija.

Znamen, 1999. Str. 360.

³⁶Povjerenstvo za obrazovanje odraslih, *Strategija i akcijski plan obrazovanja odraslih*, srpanj 2004. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2250> (25.11.2015.)

³⁷Špan, M. *Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi*. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994. Str. 19.

³⁸Ibid. Str. 18.

5.3. GERONTOGOGIJA

Termin gerontogogija³⁹ (geronto- + -agogija) označava interdisciplinarnu edukacijsku znanost. Nastala u drugoj polovini 20. stoljeća, a predmet joj je odgoj i obrazovanje starijih ljudi. Razvoj gerontogogije posebno je vezan uz ranije spomenuta demografska kretanja karakteristična za prošlo, a tako i ovo stoljeće: pad nataliteta i pad mortaliteta, razvoj koncepcije cjeloživotnog obrazovanja, poštovanje ljudskih prava s naglaskom na osiguravanje kvalitetnog i ravnopravnoga življenja u starosti, promjene u strukturi suvremene obitelji i razvoj medicinskih znanosti što dovodi do uspješnijeg liječenja teških bolesti i omogućava se viša kvaliteta življenja.

Gerontogogija utječe na razvijanje društvene i individualne svijesti o potrebi za ljudskim, dostojanstvenim, ravnopravnim življenjem u svim fazama ljudskog života. Pravo na kvalitetan život i u starijoj životnoj dobi pripada u globalno prihvaćene demokratske odnose, ali i osnovna ljudska prava.⁴⁰

Za razliku od procesa obrazovanja u ranijim životnim fazama u kojima se često prijenos znanja odvija jednosmjerno s učitelja, odnosno profesora ili voditelja na učenika, studenta ili polaznika kod obrazovanja u starijoj životnoj dobi čovjek je ispunjen životnim i radnim iskustvom te ga ono čini ravnopravnim sudionikom u procesu. Dijelevći svoja iskustva aktivno sudjeluje u stvaranju programa, a obrazovni proces postaje dvosmjernan ili složen ovisno o tome koliko je aktivnih sudionika u procesu.⁴¹

Obrazovanje za starije organiziraju različite socijalne institucije, klubovi umirovljenika te druge državne, privatne, vjerske i humanitarne organizacije. Jedan od primjera sveobuhvatnog obrazovanja starijih jest i formiranje sveučilišta za treću životnu dob⁴² koja se smatra razdobljem aktivnog i neovisnog života izvan rada i roditeljske skrbi.

---

³⁹Gerontogogija. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21813>(10.2.2016.).

⁴⁰Špan, M. Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994. Str. 17.

⁴¹Ibid. 19.

⁴²Sveučilište za treću životnu dob osnovano je 1992. godine u Zagrebu pri Otvorenom sveučilištu Zagreb, program postoji i danas u sklopu Pučkog otvorenog učilišta Zagreb. Dodatne informacije dostupne su na: <http://www.pou.hr/hr/index.php/sveuciliste-za-trecu-dob.html>

5.4. PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Diskriminacija i društveno isključivanje javlja se u različitim društvenim skupinama koje su prema nekim svojim obilježjima okarakterizirane kao slabije i zbog toga postaju ugrožene. Osim siromaštva, nezaposlenosti, pripadnosti nacionalnim manjinama osobe mogu biti diskriminirane po rasi, spolu i dobi. U posljednju skupinu svrstavaju se djeca i mladi, ali i starije osobe.⁴³

Termin *ageizam*⁴⁴ je izvedenica iz engleske imenice *age* koja označava godine života, dob odnosno, starost. Ageizam se može definirati na različite načine, a neki od primjera su diskriminacija na osnovi godina života, nesagledavanje starijih osoba kao individue nakon određene starosne dobi, određivanje sposobnosti i dodjeljivanje društvenih uloga isključivo na temelju životne dobi itd.

Jedan od načina borbe protiv društvenog isključenja jest proaktivnim djelovanjem pojedinca i uključivanjem u cjeloživotno obrazovanje, a knjižnica se pritom vidi kao mjesto koje omogućava odvijanje procesa cjeloživotnog učenja, javnog pristupa mreži i kao mjesto okupljanja svih članova zajednice.

5.5. PRISTUP INTERNETU

Pravo na pristup informacijama podrazumijeva i pravo na pristup internetu koji je globalno gledano bogat izvor praktičnih informacija i edukativnih sadržaja, omogućava raznovrsne sadržaje za razonodu u slobodno vrijeme i sve zastupljenije je sredstvo komunikacije između korisnika interneta. Korištenjem interneta i starije osobe se uključuju u *svjetsku zajednicu* i aktivnim sudjelovanjem prate društvene promjene, nezaostajući za ostatkom populacije. Uz praćenje razvoja tehnologije korisnicima se šire mogućnosti korištenja računala prema vlastitim potrebama i afinitetima. Isto tako, korisnicima će biti dostupna i književna djela koja su nedostupna u tiskanom izdanju ili će im biti moguća manipulacija tekstem, primjerice mijenjanjem veličine slova, promjene fonta ili poreda kako bi si olakšali čitanje.

---

⁴³Horvat, A. Uključivanje u društvo : Što može učiniti knjižnica?. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 101.

⁴⁴Pečjak, V. Psihologija treće životne dobi. Zagreb : Prosvjeta, 2001. Str. 86.

5.6. KULTURNO – OBRAZOVNI SADRŽAJI

Špan⁴⁵ navodi daje kod planiranja i programiranja kulturno-obrazovnih sadržaja za starije ljude važno je uzeti u obzir i poštivati neke od općih karakteristika poput;

- Fleksibilnosti
- Poštivanje stečenih znanja i iskustva samih polaznika te omogućavanje korištenje istih
- Predavanje i diskusija uzimaju se kao osnovne metode prezentacije sadržaja; komunikacija je dvosmjerna
- Sadržaji se kombiniraju s aktivnostima polaznika povezuju se s događajima iz života

Primjer dobre prakse je već naveden *Projekt 65 plus* u kojem sudjeluje trinaest knjižnica iz mreže Knjižnica grada Zagreba i odvija se kroz pet samostalnih programa;

- *Knjigom do vrata* – dostava knjiga i časopisa u domove za starije i nemoćne u Zagrebu kao i drugim korisnicima koji ne mogu doći u knjižnicu
- *Slikosat* – besplatne likovne radionice za osobe starije dobi s ciljem poticanja kreativnog izražavanja;
- *Sat informacijske pismenosti za treću životnu dob* – besplatne radionice za informatičko i informacijsko opismenjivanje;
- *Susreti generacija* – predavanja, radionice, *Pričaonice* za djecu predškolske dobi u kojima aktivno sudjeluju pripadnici starijeg naraštaja, prenoseći svoje znanje, mudrost i iskustvo;
- *Izložba 65 plus* – izložbe radova čiji su autori pripadnici treće životne dobi.

Na tragu tih aktivnosti domovi za starije osobe organiziraju vlastite kulturno-obrazovne sadržaje za svoje korisnike. U kojoj mjeri su povezane s knjižnicama u tim ustanovama vidjet će se kroz rezultate istraživanja koje je provedeno u sklopu ovog diplomskog rada.

---

⁴⁵Špan, M. Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994. Str. 41.

5.7. RADNA TERAPIJA

U ustanovama za trajnu skrb i smještaj treba postojati određeno zanimanje za držanje knjiga i časopisa od općeg interesa koji mogu potaknuti i omogućiti zbrinutim osobama da u skupnim aktivnostima razmjenjuju svoje znanje i iskustva⁴⁶.

Istraživanje o pravima starijih osoba⁴⁷ koje je provedeno u Zagrebu 2012. godine pokazalo je da devet od deset ispitanika posjeduju vrijedna znanja koja u našem društvu nisu iskorištena. Glavni uzrok tomu je neadekvatna društvena briga za umirovljene članove zajednice, nedostatak odgovarajućih programa za starije osobe, prevladavajući stav da odlazak u mirovinu predstavlja i kraj profesionalnog djelovanja te predrasude o starijim osobama, ali i nedostatak inicijative među samim pripadnicima starije generacije.

Upravo je starost razdoblje života kada se produbljuju duhovni aspekti čovjekova življenja. U mirovini osoba ne mora prestati biti aktivna, nego treba prihvatiti šansu za preorijentaciju radnih aktivnosti i razvoja osobnih interesa za koje ranije nije bilo dovoljno vremena. Aktivno starenje podrazumijeva prilagodbu novim okolnostima, nova iskustva i spoznaje ako pojedinac pokaže inicijativu u procesu te želju za učenjem.

Kako bi starije osobe imale priliku produbljivati znanja i iskustva potrebno im je osigurati neke preduvjete kako bi to uopće bilo moguće. Osim dostupnosti građe koja zadovoljava njihove interese u domovima za starije osobe nude se raznoliki sadržaji u koje se korisnici uključuju u vidu radne terapije.

Prema Šimunović⁴⁸ radna terapija je zdravstvena disciplina namijenjena osobama čije su sposobnosti obavljanja svakodnevnih aktivnosti ugrožene ili oštećene razvojem, ozljedom, bolešću, starenjem, psihološki, socijalno, kulturno ili kombinacijom navedenog. Dalje, Šimunović navodi da radni terapeuti vjeruju da

---

⁴⁶Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 37.

⁴⁷Prava osoba starije životne dobi u gradu Zagrebu : pilot-istraživanje. Zagreb : Zaklada „Zajednički put“, 2013.Str.15.

Dostupno na:

<http://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search&currentPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=Ustanove+z+starije+osobe&selectedId=11017596>(13.2.2016.).

⁴⁸Šimunović, D. Radna terapija u gerijatriji. // Ljetopis socijalnog rada 11, 2(prosinac 2004), str. 292. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/3392> (13.2.2016.).

postoji jaka veza između okupacija (aktivnosti), zdravlja i blagostanja. Jakost utjecaja okupacija (aktivnosti) na zdravlje ovisi o odnosu između osobe-okoline-okupacije (aktivnosti) i individualiziranoj ravnoteži u samo-zbrinjavanju, produktivnosti i slobodnom vremenu.

Jedna od mogućnosti je da se pojedinci angažiraju i u knjižnici ustanove te preuzmu dio brige o knjižnici, njezinom fondu i korisnicima. Druga vrst radne terapije koja je zastupljena u domovima za starije jest da je u knjižnici zaposlena osoba iz matične ustanove; obično je to socijalni radnik koji dobro poznaje svoje korisnike i ima priliku s njima se susresti u neformalnom okruženju. Korisnici su često spremniji otvoriti se u takvom ambijentu u kojem su nešto ravnopravniji i lakše iznose svoje osobne probleme ili stavove što u konačnici dovodi do poboljšanja kvalitete njihovog života i okruženja.

5.7.1. BIBLIOTERAPIJA

Kod osoba starije životne dobi moguća je pojava duševnih i tjelesnih ograničenja, opće lošije zdravstveno stanje popraćeno s opadanjem tjelesne snage i energije te pojava osjetilnih ograničenja, ograničenja pokretljivosti, smanjenje duševnih sposobnosti koje se manifestira kao lošije pamćenje i koncentracija. Kod pojedinaca je prisutan izražen osjećaj usamljenosti te se češće, nego u mlađih osoba, javljaju depresivna stanja. Kako bi se starije osobe što lakše nosile s promjenama kroz koje prolaze potrebno je organizirati različite vrste edukativnih programa, ali i psihološku pomoć te terapiju kao nadopunu terapijama koje su usmjerene prvenstveno na održavanje fizičkog zdravlja.⁴⁹

Primjerice u domovima za starije poželjno je organizirati grupe sa zajedničkim ciljem oporavka ili poboljšanja kvalitete života korisnika. Tako knjižnica u sklopu ustanove može sadržavati glazbeni fond koji se može koristiti za glazbenu terapiju, organizirati sate ili izložbe radova grupe terapijskog crtanja i slikanja. Osim tih popratnih sadržaja knjižnica bi mogla organizirati programe biblioterapije. Svaka

---

⁴⁹Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 48.

terapija po definiciji pa tako i biblioterapija pretpostavlja određeniju strukturu i intenzitet od savjetovanja te od knjižnice zahtjeva pozitivnu i dugoročnu obvezu, no s obzirom na to da se taj vid terapije pokazao izrazito učinkovit za starije i depresivne osobe, svaki napor učinjen u tom smjeru treba smatrati pozitivnim pomakom i podržati ga.⁵⁰

5.7.1.1. DEMENCIJA

Jedno od oboljenja koje obično vežemo uz kasniju životnu dob jest i demencija koju prate simptomi poput oštećenja pamćenja, razmišljanja i ponašanja, a u konačnici oboljele osobe se neće moći same brinuti o sebi i bit će im potrebna pomoć u svim aspektima svakodnevnog življenja.

Različite kulture na različite načine prihvaćaju i nose se sa osobama koje pate od demencije, bilo da osoba živi kod kuće ili u ustanovi. Unatoč sve većem broju osoba s demencijom, u većini zemalja, ne čini se da je pridana dovoljna pažnja u javnim, zdravstvenim i socijalnim uslugama kako bi se zadovoljile potrebe tih osoba. Odraslog stanja može se vidjeti i u narodnim knjižnicama koje većinom nemaju adekvatne, specijalizirane usluge za osobe s demencijom, iako bi njihove usluge trebale odgovarati na informacijske i rekreativne potrebe svih dobrih skupina pa tako i osoba sa svim vrstama smetnji i oštećenja.

*Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom*⁵¹ navode kako prikladno osmišljene knjižnične usluge i posebna građa mogu imati pozitivna učinak na osobe s demencijom te kako se odnositi i komunicirati sa osobom koja se bori s demencijom.

Posebno je istaknuta i vrsta knjižnične građe za osobe s demencijom. Iako je preporuka predviđena za narodne knjižnice, s obzirom na to da je u domovima za starije još veći postotak korisnika s demencijom, tim više je potrebno u fond uvrstiti sljedeću građu⁵²:

---

⁵⁰Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem NancyMaryPanella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 42.

⁵¹Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom. // International federation of library associations and institutions (IFLA) / Helle Arendrup Mortensen i Gyda Skat Nielsen. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka> (05.12.2015.).

⁵²Ibid. Str. 14. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka> (05.2.2016.).

- Ilustrirane knjige i knjige s velikim i privlačnim fotografijama pokazale su se popularnim kod osoba s demencijom
- Knjige za čitanje naglas; s kratkim tekstom i jednostavnom radnjom. Preporučljivi su eseji, bajke i kratke priče, uz to popularnim su se pokazale knjige sa šalama, rimama i jednostavni kvizovi
- Tematske knjige za osoblje koje pomažu pri obilježavanju blagdana te mogu potaknuti osobe koje pate od demencije na prisjećanje
- Knjige o mjesnoj povijesti kao i knjige o prošlosti te biografije poznatih osoba pisane jednostavnim jezikom za razumijevanje
- Zvučne knjige za osobe s afazijom mogu se koristiti za osobe s demencijom.
- Glazba je važan medij u interakciji s osobama s demencijom. Verbalna komunikacija često je teška, ali pjevanje, plesanje i slušanje glazbe dobre su alternative. Glazba pruža osobama s demencijom prigodu da izraze osjećaje, da se zbližavaju s drugim ljudima, da se prisjete prošlosti, da izraze svoju osobnost te smanje napetost i nemir. Naglasak treba staviti na smirujuću klasičnu glazbu, glazbi i pjesmama s posebnom temom poput godišnjih doba, ljubav ili gubitak, meditativnoj glazbi
- Vizualna građa i DVD-ovi s prednost treba dati starim filmovima na materinjem jeziku te filmovima o mjesnoj povijesti i prirodi
- Drugi novi elektronički mediji, primjerice, računalne igre, bit će od interesa novom naraštaju osoba s demencijom
- *Kompleti za prisjećanje* vezani su uz temu i mogu sadržavati stara kuhinjska pomagala, stare članke za dame i gospodu, školske knjige i građu, predmete i pomagala za hobije, za vrtlarenje itd.
- Građa o demenciji za knjižnično osoblje i njegovatelje

6. ISTRAŽIVANJE

Na službenim stranicama Grada Zagreba navedeno je da na području Zagreba djeluje deset domova za starije osobe, kojima su Gradu Zagrebu 2002. godine prenesena osnivačka prava, te jedan dom kojemu je osnivač sam Grad Zagreb. Domovi za starije osobe Medveščak, Park, Peščenica i Trnje ili nemaju organiziran u knjižnicu ili ne raspolazu s dostatnim podacima za predmet ovog istraživanja. Prema tome, preostalih sedam domova za starije jest predmet analize. Cilj ovoga rada je pružiti aktualni uvid u stanje građe i usluga knjižnica u domovima za starije osobe Grada Zagreba te potencijalnih izazova i prilika koje im predstoje u budućnosti.

6.1. UZORAK I METODE

Kao istraživačka metoda korišten je anketni upitnik. Glavninu spomenutih upitnika osobno sam odnijela u domove za starije osobe, točnije sva komunikacija vezana za rješavanje upitnika, odvijala se preko ureda socijalne službe unutar domova. Same upitnike ispunjavale su osobe koje su zadužene za rad knjižnica u domovima, a to su socijalne radnice ili korisnice doma u vidu radne terapije. Tamo gdje nije bilo moguć osobni dolazak, komunikacija se odvijala putem elektroničke pošte, kao i ispunjavanje anketnog upitnika.

Anketni upitnik se sastoji od općih pitanja o samoj ustanovi, o organizaciji rada knjižnice, opremi, knjižničnom fondu i uslugama.

6.1.1. DOM ZA STARIJE OSOBE SVETA ANA

Na mrežnim stranicama Doma Sveta Ana može se naći podatak da je dom osnovan 1977. godine pod nazivom Dom umirovljenika „Braća Gluhak“, a 1992. godine dobiva današnje ime Sveta Ana. U sklopu doma djeluje knjižnica s preko 3000 knjiga domaće i strane književnosti. Knjižnica je organizirana kao samostalna i neformalna knjižnična usluga organizirana od ustanove koja uslugu pruža, a u samu organizaciju rada uključeni su osoblje doma, korisnici i stručne osobe: Milica Stöhr, Ksenija Uhlik, Barbara Balenović i Stjepana Zorko.

U sklopu projekta *65 plus*, namijenjenog osobama treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja, Dom za starije osobe Sveta Ana sudjeluje kroz dugogodišnju suradnju s Knjižnicom Slobodština, koja osigurava stručno osoblje, brigu o knjižničnoj građi i uslugama. Knjižnica u Domu Sveta Ana otvorena je za korisnike jednom tjedno na dva sata. Građa se obrađuje i evidentira pomoću inventarne knjige, pomoću sustava kartica i džepića te bilježnice. Knjižnica broji između 50 i 100 članova, od toga ih je redovitih od 30 do 50. Uz police i knjižničnu građu, od dodatne opreme, knjižnica na raspolaganju ima jedino pisaći stol i stolice. Nadalje, redovno, jednom tjedno zaprima novine i časopise koje osigurava sam dom te lokalna narodna knjižnica, odnosno Knjižnica Slobodština. U sklopu djelatnosti knjižnice organiziraju se i popratni sadržaji u vidu izložaba.

Slika 6 – Knjižnica u Domu za starije osobe Sveta Ana

6.1.2. DOM ZA STARIJE OSOBE SVETI JOSIP

Dom je otvoren 1989. godine i od samih početaka, u sklopu kulturno-zabavnih i radno-kreativnih aktivnosti, osnovana je i knjižnica kao samostalna i neformalna knjižnična usluga koju pruža sama ustanova. Knjižnica je korisnicima na raspolaganju dva sata tjedno pod vodstvom korisnice doma gđe. Nade Mojzeš. Fond knjižnice doma čini više od 3000 primjeraka građe koji su na raspolaganju korisnicima, a evidencija i obrada građe provodi se pomoću sustava kartica i džepića, odnosno pomoću popisa knjiga. Broj učlanjenih u knjižnicu odgovara i broju redovnih članova koji se koriste knjižničnim uslugama, ta brojka varira od 30 do 50 članova. Knjižnica se nalazi u odvojenoj prostoriji Doma, a od dodatne opreme na raspolaganju ima radni stol te stol za sastanke odnosno književne susrete, literarne grupe i poetske susrete prilikom kojih članovi pišu i/ili čitaju pjesme. U dijelu ankete gdje se ispituje prima li knjižnica novine i časopise, interesantno, imamo podatak da to nije slučaj. To će se vidjeti i u nekim drugim domovima.

6.1.3. DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE CENTAR

Dom za starije i nemoćne osobe Centar je interesantan je i s povijesnog aspekta, naime, njegove aktivnosti brige o čovjeku sežu još u kraj 18. stoljeća. Podataka o osnivanju knjižnice, zapravo nema, a knjižnica nema odvojen prostor, već je smještena u proširenom hodničkom prostoru, gdje od opreme stoji tek radni stol i stolica te vitrine s knjigama. Knjižnicu vode korisnici sa osobitim angažmanom gđe. Renate Pavišić. Knjižnica je organizirana kao samostalna i neformalna knjižnična usluga organizirana od usluge koja uslugu pruža. Za korisnike je građa dostupna manje od dva sata tjedno, a sama građa broji između 2000 i 3000 primjeraka. Glavnina građe namaknuta je principom donacija, osobito od Gradske knjižnice iz Knjižnica grada Zagreba. Evidencija posudbe odvija se pomoću sustava kartica i džepića te se služe popisima knjiga. Knjižnica broji između 50 i 100 članova, što korespondira sa brojem članova koji redovito koriste usluge ove knjižnice. Knjižnica ne prima novine i časopise. U Domu postoji literarni kutak, likovna sekcija; a organiziraju se i izložbe, od strane socijalnoga radnika, što ipak nije usko vezano uz samu djelatnost ove knjižnice.

6.1.4. DOM ZA STARIJE OSOBE KSAVER

Ovaj dom sagrađen je 1977. godine na obroncima Medvednice. Unutar njega postoji knjižnica koje vodi osoblje samog doma, socijalna radnica Gordana Mošun. I knjižnica ovog doma organizirana je kao samostalna i neformalna usluga. Knjižnica je smještena u domskoj dvorani za aktivnosti, a od opreme na raspolaganju ima radni stol; za korisnike je otvorena manje od dva sata tjedno. Knjižnični fond broji više od 3000 primjeraka, a građa se obrađuje pomoću inventarne knjige i posudba se evidentira pomoću kartica i džepića. Knjižnica ima između 10 i 30 članova i to je ujedno i broj članova koji se redovito koriste knjižničnim uslugama. Dom osigurava dnevni tisak i časopise za knjižnicu, a ista se bavi organiziranjem čitaonice za dnevni tisak, izložbama i književnim susretima. Osim toga, oformljena je i grupa »*Nedamo se*«, koja se bavi recitiranjem, pričanjem te nastupom izvedbenog tipa jednom mjesečno.

Slika 7 - Knjižnica u Domu za starije osobe Ksaver

6.1.5. DOM ZA STARIJE OSOBE MAKSIMIR

Dom za starije i nemoćne osobe Maksimir osnovan je 1975. godine, unutar kojeg njegovi korisnici vode knjižnicu, pod osobitom paskom Gabrijele Nadeždin. Opet, knjižnica je organizirana kao samostalna i neformalna knjižnična usluga organizirana od usluge koja uslugu pruža. Za korisnike je otvorena između dva i pet sati tjedno, a pripada joj fond od 250 do 1000 jedinca građe. I ova knjižnica posudbu evidentira pomoću sustava kartica i džepića, a ranije je imala i bilježnice s popisima građe koji u zadnje vrijeme nisu ažurirani. Knjižnica broji od 10 do 30 članova, koji i redovito posuđuju građu. Knjižnica je smještena u odvojeni prostor koji služi i kao čitaonica za korisnike, a od dodatne opreme ima jednino stolove i stolice za korisnike. U čitaonicu dolaze dnevne novine i časopisi koje osigurava dom. Od popratnih sadržaja u knjižnici se mogu pogledati izložbe, a postoji i čitateljski klub.

Slika 8 – Knjižnica u Domu za starije osobe Maksimir

6.1.6. DOM ZA STARIJE OSOBE TREŠNJEVKA

Dom za starije osobe Trešnjevka⁵³ djeluje pod tim nazivom od 1986., a sama ustanova bavi se brigom o starijima od 1928. godine. Kao i većina knjižnica koje su predmet ovog istraživanja i ovom upravljaju korisnici, točnije, korisnica doma Suzana Čović-Horvat. Knjižnica predstavlja uslugu organiziranu od ustanove koja uslugu pruža, a za korisnike je otvorena manje od dva sata tjedno. Fond knjižnice, koju popularno nazivaju Knjižnica Zagorka, broji između 2000 i 3000 knjiga, a obrađen je u inventarnim knjigama, dok se evidencija posudbe vrši pomoću sustava kartica i džepića. Broj članova koji se redovito koriste uslugama knjižnice jednak je broju članova, a to je između 10 i 30. Knjižnica se nalazi u odvojenom prostoru; ima radni stol i stol za korisnike u čitaoničkom dijelu. Ova knjižnica ne prima novine i časopise, no ipak organizira izložbe i aktivnosti književnoga kluba »*Tin*«jednom tjedno.

Slika 9 - Knjižnica u Domu za starije Trešnjevka

⁵³O domu. // Dom za starije osobe Trešnjevka Zagreb. Dostupno na: <http://www.dom-tresnjevka.hr/o-domu>, (16.03.2016.).

6.1.7. DOM ZA STARIJE OSOBE DUBRAVA

Dom je osnovan 1969. godine, a knjižnica postoji od 1983. Samo stalna je i neformalna knjižnična usluga organizirana od strane doma i vodi je osoblje doma, na čelu sa socijalnom radnicom Ingom Štefančić. Ova knjižnica otvorena je za korisnike više od pet sati tjedno i ima fond knjiga između 250 i 1000 primjeraka. Bilježnice s popisima jedini su način obrade i evidentiranja građe. Knjižnica broji između 10 i 30 članova, a knjižničnim uslugama redovito se koristi manje od 10 članova. Što se tiče opreme, knjižnica na raspolaganju ima samo radni stol; ne prima novine i časopise, ali organizira popratne sadržaje u obliku izložaba.

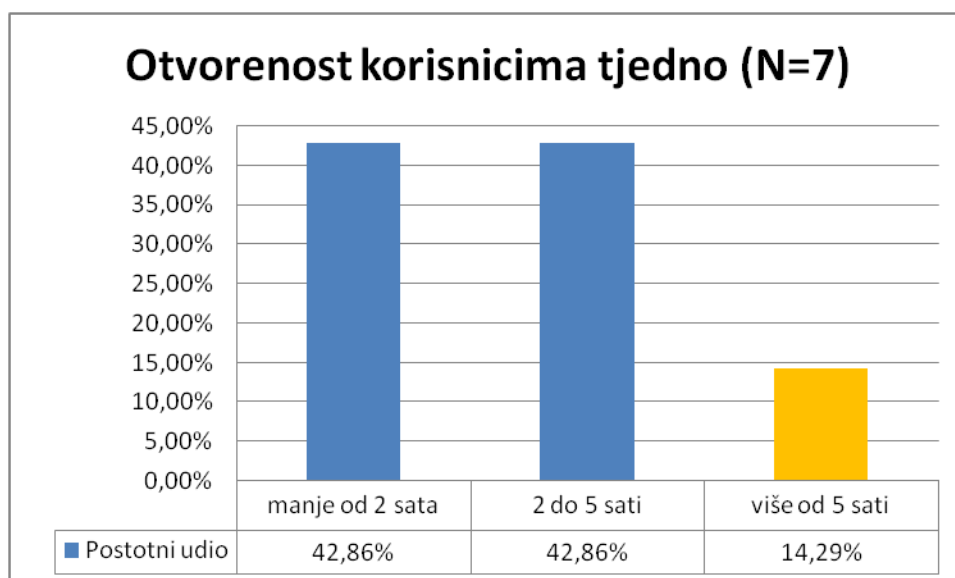
6.2. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Prilikom analize dobivenih rezultata treba uzeti specifičnosti svake ustanove za sebe od sedam domova za starije osobe koji su pristali na sudjelovanje u istraživanju. Jedna od glavnih odrednica jest smještajni kapacitet korisnika koji pak mogu biti smješteni u centralno objektu ili u dislociranoj depadansi. Ukoliko su korisnici smješteni u podružnici ustanove pristup knjižnici i knjižničnim uslugama im je otežan u odnosu na korisnike koji stanuju u centralnom objektu. Jednako tako za korištenje knjižnice potrebna je posebna pomoć osobama koje su nepokretne i smještene na stacionaru. Podaci o kapacitetima domova za starije osobe prikupljeni su putem mrežnih stranica domova, a rezultati su prikazani u Tabeli 1.

DOMOVI ZA STARIJE OSOBE	CENTAR	DUBRAVA	KSAVER	MAKSIMIR	SVETA ANA	SVETI JOSIP	TREŠNJEVKA
BROJ KORISNIKA U CENTRALNOM OBJEKTU	245	124	250	334	289	355	338
BROJ KORISNIKA U PODRUŽNICI	106	-	-	88	-	31	284
UKUPAN SMJEŠTAJNI KAPACITET	351	124	250	422	289	386	622

Tabela 1 - Smještajni kapaciteti domova za starije osobe

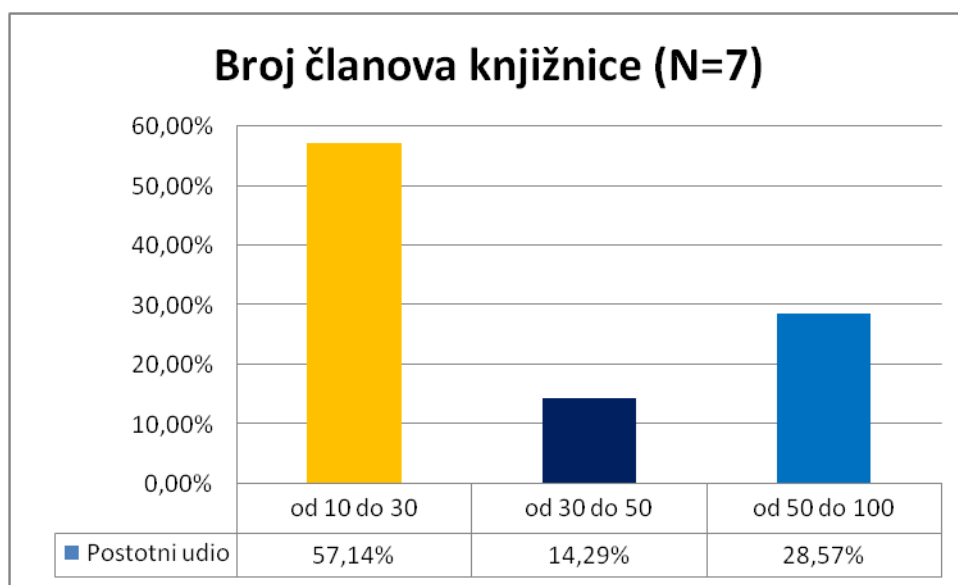
Po pitanju otvorenosti knjižnice za korisnike (Tabela 2.), zanimljivo je da je da Dom za starije osobe Dubrava ima najmanji smještajni kapacitet, a jedino je knjižnica u tom domu otvorena za korisnike više od 5 sati tjedno. S obzirom da je za tu knjižnicu zadužena socijalna radnica može se pretpostaviti da manji broj korisnika same ustanove utječe na mogućnost većeg angažmana osoblja doma u uslugama koje pružaju svojim korisnicima. Od preostalih ustanova polovica svojim korisnicima omogućava pristup knjižnici od 2 do 5 sati tjedno; dom Sveta Ana, dom Sveti Josip i dom Maksimir, dok je u preostala tri doma korisnicima knjižnica otvorena manje od 2 sata tjedno; dom Centar, dom Ksaver i dom Trešnjevka.

Tabela 2 – Grafički prikaz otvorenosti knjižnice korisnicima na tjednoj bazi

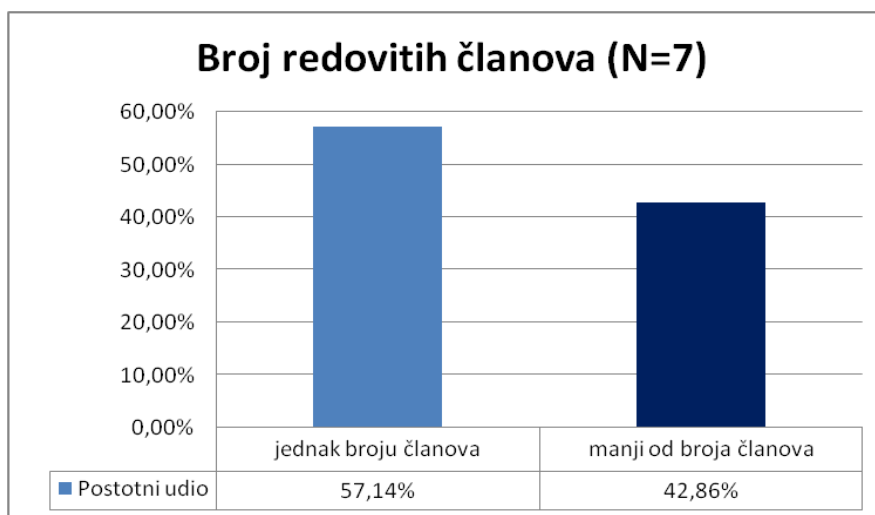
Zanimljiva je činjenica da veličina doma odnosno broj korisnika smještenih u samoj ustanovi (Tabela 1) nije glavna odrednica pri utvrđivanju broja korisnika knjižnice u sklopu ustanove (Tabela 3). Tako, primjerice Dom za starije osobe Trešnjevka broji 622 korisnika. Od toga ih je 330 smješteno u centralnom objektu, zatim slijedi Dom za starije osobe Maksimir koji ukupno ima 422 korisnika, s time da je u centralnom objektu smješteno 334 korisnika, a prema rezultatima istraživanja u oba doma broj korisnika koji se služe uslugama knjižnice varira između 10 i 30 korisnika. Jednaki broj korisnika knjižnice prisutan je i u Domu za starije osobe Ksaver koji ima smještajni kapacitet 250 korisnika te Dom za starije osobe Dubrava s najmanjim smještajnim kapacitetom od 124 korisnika. U Domu za starije osobe Sveti Josip sa ukupnim brojem

386 korisnika ustanove, od kojih je tek manji broj dislociran, njih 30-ak, knjižnica doma ima 30 do 50 korisnika. Po broju korisnika knjižnice ističu se dva doma, Dom za starije osobe Sveta Ana i Dom za starije i nemoćne osobe Centar, s 50 do 100 korisnika knjižnice i knjižničnih usluga. Po smještajnom kapacitetu korisnika oba doma su srednje veličine s time da Dom za starije i nemoćne osobe Centar uz centralni objekt u kojem je smješteno 245 korisnika, ima i objekt na drugoj lokaciji s 106 korisnika, dok je u Domu Sveta Ana smješteno 289 korisnika.

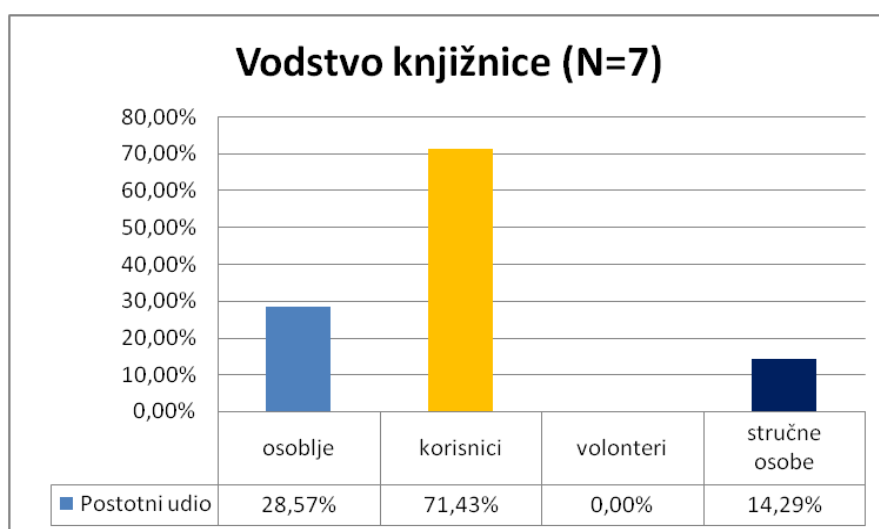
Tabela 3 – Grafički prikaz broja članova knjižnica

U svim knjižnicama moguće je razlikovati broj upisanih članova od broja redovitih članova, isto se može primijeniti i na knjižnice u sklopu domova za starije osobe. Zbog tog razloga u anketnom upitniku postavlja se pitanje broja članova knjižnice, ali i broja članova koji se redovito koriste knjižničnim uslugama. Prema dobivenim rezultatima (Tabela 4.), vidljivo je da je u četiri od sedam domova približno jednak broj upisanih i redovnih članova dok je u tri doma taj broj ipak nešto manji. Manji broj redovnih članova je očekivan upravo u dva doma koji broje najveći broj članova knjižnice, Dom Sveta Ana i Dom Centar, s 50 do 100 članova pa im broj redovnih članova varira od 30 do 50. Opet, kao iznimka pokazao se Dom Dubrava u kojem se knjižnicom koristi samo 10 do 30 korisnika, redovitih je manje od 10 članova.

Tabela 4 – Grafički prikaz broja redovitih članova knjižnica

Prema podacima iz istraživanja nije utvrđena korelacija između otvorenosti knjižnice za korisnike i osoblja koje vodi knjižnicu, koliko će sati knjižnica biti otvorena ne ovisi o čimbeniku vodi li knjižnicu osoblje doma, korisnici ili pak stručno osoblje (Tabela 5). Od sedam domova, koji su sudjelovali u istraživanju, samo u samo dva doma; Ksaver i Dubrava, osoblje ustanove bilo je zaduženo za rad u knjižnici i to iz kadra socijalnih radnika. U preostalim domovima o knjižnici su brinule isključivo korisnice, osim u domu Sveta Ana u kojem je u trenutku provođenja istraživanja brigu o knjižnici vodio tim sastavljen od korisnice doma, zaposlenice ustanove iz tehničkog osoblja doma te stručnog osoblja, knjižničarki iz Knjižnice Slobodština.

Tabela 5 – Grafički prikaz osoblja zaduženog za vođenje knjižnice

Iako se prema anketnom upitniku sve knjižnice u domovima za starije navodi da su organizirane kao samostalne i neformalne knjižnične usluge organizirane od ustanove koja uslugu pruža (Tabela 6) prema nekim zapisima i ranije provedenim istraživanjima evidentno je da osnivanje tih knjižnica je u uskoj vezi angažmanom lokalnih narodnih knjižnica.

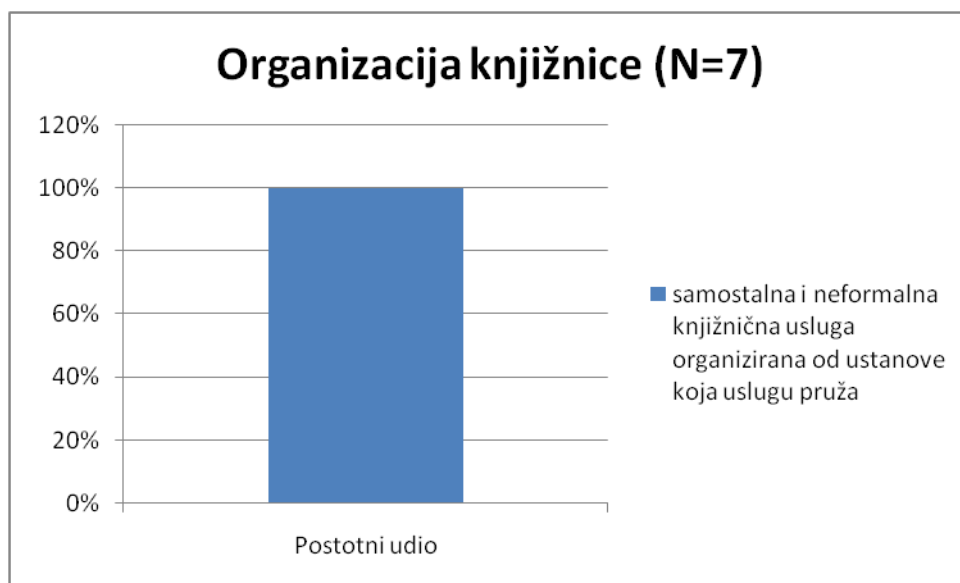

Tabela 6– Grafički prikaz načina organizacije rada knjižnice

Prema Bunić⁵⁴ prva suradnja tog tipa, u kojoj se građa odnosila izvan Gradske Knjižnice, zabilježena je u Građi za memoare Velimira Deželića, a veže se za period prvog svjetskog rata. Za suradnju knjižnica i umirovljeničkih domova navodi da počinje 80-ih godina prošlog stoljeća s time da je Gradska Knjižnica imala direktnu suradnju s Domom umirovljenika Maksimir, s Domom za starije i nemoćne osobe Trešnjevka, s Domom za starije i nemoćne Centar i Domom umirovljenika Medveščak dok je pod tadašnjim nazivom Dom umirovljenika Sveta Ana imao neposrednu suradnju s Knjižnicom Slobodina od 1988. godine⁵⁵.

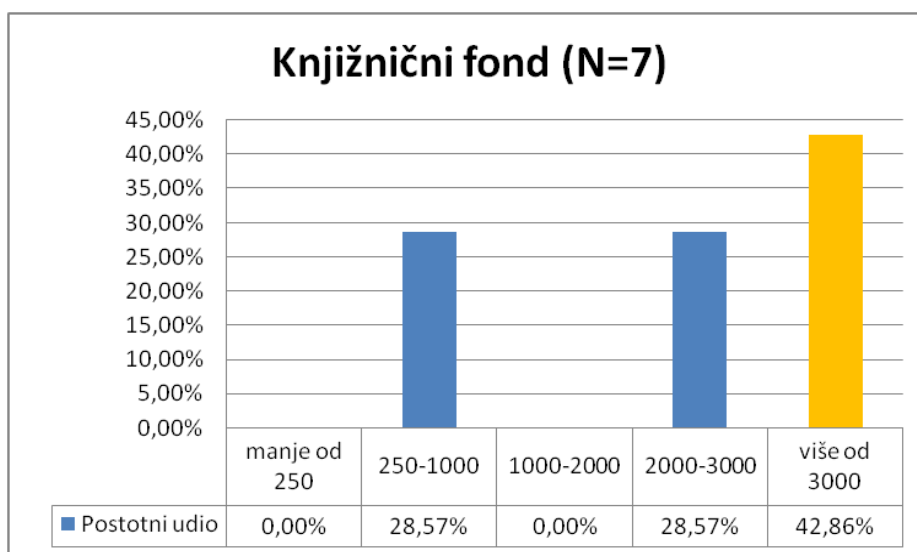
⁵⁴Bunić, S. Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 144.

⁵⁵Dvadesetogodišnjica suradnje Knjižnice Novi Zagreb s domom za starije i nemoćne osobe „Sveta Ana“. // 6. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : knjižnične usluge za korisnike treće životne dobi. Zagreb : NSK, 2008. Str. 12-13.

Već u sljedećem desetljeću, 90-ih godina prošlog stoljeća, zbog preopterećenosti Gradske knjižnice dolazi do decentralizacije i lokacijski bliže knjižnice, ogranci Gradske knjižnice, preuzimaju suradnju s domovima na sebe. Gradska knjižnica zadržava suradnju s Domom za starije i nemoćne Centar i Domom umirovljenika Medveščak. Tako Knjižnica Augusta Cesarca na Ravnicama preuzima suradnju s Domom umirovljenika Maksimir, a Knjižnica Tin Ujević na Trešnjevci preuzima suradnju s Domom za starije i nemoćne osobe Trešnjevka.

Bunić nadalje navodi da su zbirke u knjižnicama umirovljeničkih domova nastale iz donacija samih korisnika koji su ih poklonili prilikom preseljenja u ustanovu, a dobar dio knjižne građe čine i knjige koje su lokalne narodne knjižnice ustupile na trajno ili povremeno korištenje.

Uzme li se kao kriterij veličina fonda (Tabela 7), sve knjižnice koje su zastupljene ovim istraživanjem, mogle bi se smatrati i stacionarom narodne knjižnice s obzirom na činjenice koje je su ranije utvrđene, da su zbirke većim dijelom sačinjene od građe ustupljene od strane Gradske knjižnice i spomenutih knjižnica iz mreže Knjižnica grada Zagreba. Unatoč tome nema dokumenata odnosno ugovora koji definiraju taj odnos, a pitanje je koje od uvjeta iz Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj zadovoljavaju.

Tabela 7– Grafički prikaz veličine knjižničnog fonda

Prema članku 14. *Standarda za narodne knjižnice u RH*⁵⁶ knjižnični stacionar je zbirka od najmanje 100 knjiga koje središnja narodna knjižnica ustupa na određeno vrijeme nekoj pravnoj osobi, a korisnike opslužuje volonter, zaposlenik dotične pravne osobe koji je za taj rad osposobljen u matičnoj knjižnici.

Od navedenih suradnji danas na tjednoj bazi surađuju Dom Sveta Ana i Knjižnica Slobodština iz koje knjižničarke donose željenu građu, vode brigu o fondu kontinuiranim izlučivanjem knjiga iz zbirke te odabirom i upisom novopristigle građe. Osim toga organiziraju se i razne manifestacije poput izložbi, pjesničkih susreta, putopisnih predavanja i međugeneracijskih susreta u vidu posjeta djece iz dječjeg vrtića Tratinčica.

Dom za starije osobe Sveti Josip održava kontinuiranu suradnju s Knjižnicom Kajfešov brijeg koja daje na raspolaganje u dom oko 800 knjiga iz svog fonda te ih povremeno mijenja tijekom godine. U sklopu suradnje Knjižnica Kajfešov brijeg sudjeluje kroz razna predavanja, organizaciju kreativnih radionica i izložbi. Uz te dvije knjižnice, s domovima se zadržala suradnja Gradske knjižnice i Doma za starije osobe Centar te je potvrđena suradnja između Doma za starije osobe Ksaver i Knjižnice Medveščak i to jedino na razini povremenih donacija knjiga. Dok podaci o uspostavljenoj suradnji Doma za starije osobe Dubrava s lokalnom narodnom knjižnicom nisu pronađeni.

Po pitanju otvorenosti knjižnice za korisnike u *Standardima*⁵⁷ navodi se da bi Knjižnični stacionar trebao raditi najmanje 2 sata tjedno dok su tri knjižnice otvorene su manje od 2 sata tjedno; domovi za starije osobe Centar, Ksaver i Trešnjevka i time ne zadovoljavaju jedan od osnovnih uvjeta. S druge strane, iako knjižnični fond nije dostupan svakodnevno, korisnicima Doma Ksaver omogućen je pristup novinama i časopisima (Tabela 8), koje im pribavlja dom, a sama čitaonica i knjižnica su smještene u polivalentnoj dvorani koja služi za razna događanja organizirana u domu. Slična situacija je i u Domu Maksimir, s razlikom da je to nešto manja prostorija koja služi poglavito kao čitaonica i knjižnica. U knjižnicu Doma Sveta Ana jednom tjedno donose se novine i časopisi iz Knjižnice Slobodština.

---

⁵⁶Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (13.01.2016.).

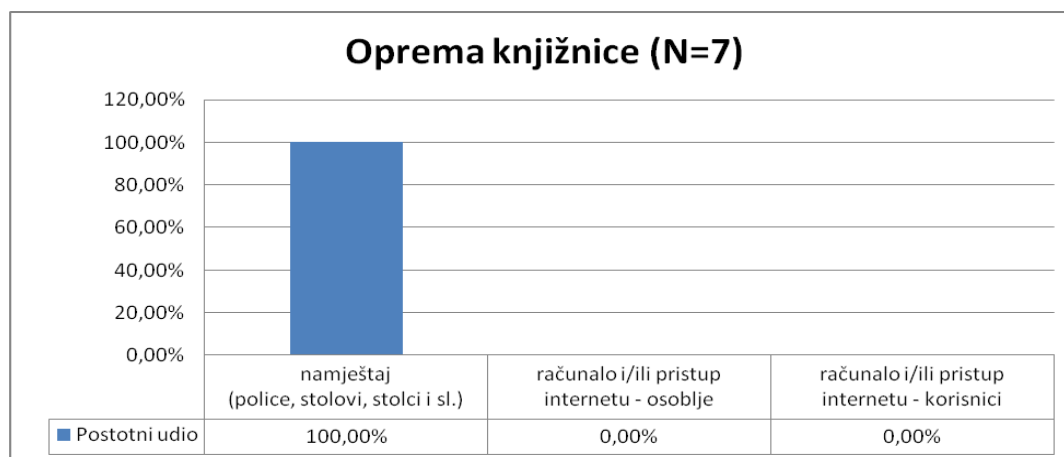
⁵⁷Ibid.

DOMOVI ZA STARIJE OSOBE	CENTAR	DUBRAVA	KSAVER	MAKSIMIR	SVETA ANA	SVETI JOSIP	TREŠNJEVKA
PRIMA LI KNJIŽNICA NOVINE I ČASOPISE	NE	NE	DA	DA	DA	NE	NE
KOLIKO REDOVITO PRIMA TISKOVINE	-	-	SVAKODNEVNO	SVAKODNEVNO	JEDNOM TJEDNO	-	-
TISKOVINE OSIGURAVA	-	-	DOM	DOM	LOKALNA NARODNA KNJIŽNICA	-	-

Tabela 8– Tablični prikaz zaprimanja novina i časopisa

Prema *Standardima*⁵⁸ pravna osoba, odnosno ustanova, u kojoj je stacionar smješten osigurava odgovarajuću opremu, no kako Bunić⁵⁹ navodi zbog nedostatka sredstava knjižnice u domovima nisu opremljene adekvatnom opremom. Od opreme knjižnice uglavnom uz police s knjigama imaju na raspolaganju jedino radni stol i stolac te eventualno stol i stolice iz pripadajuće čitaonice koju imaju četiri doma, s time da dva - Dom Ksaver i Dom Maksimir imaju organiziranu svakodnevnu čitaonicu tiska, a u domovima Trešnjevka i Sveti Josip čitaonica je na raspolaganju samo u vrijeme kada je knjižnica otvorena.

Tabela9– Tablični prikaz opremljenosti knjižnica

⁵⁸Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (13.01.2016.).

⁵⁹Bunić, S. Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 145.

Iz tabličnog prikaza (Tabela 9) vidljivo je da na raspolaganju, od moguće opreme knjižnice u domovima, imaju samo osnovnu opremu koja se odnosi na sami namještaj, poput polica, stola i stolaca dok od dodatne opreme knjižnice nemaju na raspolaganju računalo za vlastite potrebe, kao niti za potrebe korisnika.

Još jedan od naputaka iz *Standarda*⁶⁰ jest da bi se zbirka trebala mijenjati više puta godišnje, u pravilu sredstvima pravne osobe u kojoj je smještena, a u načelu vodi se kao vlasništvo središnje narodne knjižnice koja je stručno i tehnički obrađuje, što se sve uređuje ugovorom središnje narodne knjižnice i pravne osobe.

Iako većina knjižnica nema stručno osoblje koje bi vodilo brigu o fondu sve knjižnice imaju neki način evidentiranja građe i njezine posudbe članovima (Tabela 10). Tako sustav kartica i džepića imaju sve knjižnice osim knjižnice u Domu Dubrava. Bilježnicama u evidenciji bilo građe ili posudbe koristi se pet od sedam domova, izuzetak su Dom Ksaver i Dom Trešnjevka. Značajno je da upravo ta dva doma kao i Dom Sveta Ana služe inventarnim knjigama pri upisu knjiga kojima knjižnice raspolažu.

DOMOVI ZA STARIJE OSOBE	CENTAR	DUBRAVA	KSAVER	MAKSIMIR	SVETA ANA	SVETI JOSIP	TREŠNJEVKA
INVENTARNE KNJIGE	-	-	+	-	+	-	+
SUSTAV KARTICA I DŽEPIĆA	+	-	+	+	+	+	+
BILJEŽNICE / POPISI KNJIGA	+	+	-	+	+	+	-

Tabela 10 – Tablični prikaz načina obrade građe

*Standardi za narodne knjižnice Republike Hrvatske*⁶¹ pisani su kao razvojne preporuke i kao takve ih treba percipirati. Iako dosadašnji primjeri suradnje ukazuju na mnoge uspjehe, ali i promašaje svakako bi bilo poželjno poduzeti nove korake i zadati neke nove ciljeve koji bi bili u skladu s današnjim vremenom, izazovima i prije svega potrebama krajnjih korisnika.

⁶⁰Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (13.01.2016.).

⁶¹Ibid.

7. RAZVOJNE MOGUĆNOSTI KNJIŽNIČNIH USLUGA U KNJIŽNICAMA UNUTAR DOMOVA ZA STARIJE OSOBE

U knjižnicama koje se nalaze u sklopu domova za starije osobe postoji čitav niz razvojnih mogućnosti koje je moguće implementirati na već postavljene temelje dosadašnjeg rada. Osim ostvarenih suradnji između matične ustanove i narodnih knjižnica, postoji opcija uključivanja i obrazovnih institucija, primjerice Filozofskog fakulteta koji bi mogao uključivati studente u vidu ostvarivanja studentske prakse. Studenti bibliotekarstva bi kroz projekte, koji osim temeljne svrhe obrazovanja budućih stručnjaka, ostvarivali i korist šire zajednice. Na istim načelima mogli bi se, prema već postavljenim planovima, stručno osposobljavati volonteri. Međutim, s obzirom na specifičnosti osoba starije dobi, preporučljivo je da osobe koje su angažirane u domskim knjižnicama korisnicima poznate, da se ne izmjenjuju prečesto te da svoje korisnike upoznaju, poznaju njihove čitateljske navike te ih budu spremni saslušati i biti im na raspolaganju u širem kontekstu od strogo stručnog dijela posla.

Sadašnja situacija u tim knjižnicama samo je odraz šire slike koja nam ukazuje da je potrebno izaći izvan svojih ustaljenih okvira kako bi se dogodile neke pozitivne promjene. Nažalost, kako je istraživanje pokazalo često o knjižnici vode brigu samo korisnice koje dalje od suštog izdavanja i povrata knjiga, uz pokoju dobru preporuku ili toplu riječ, ne mogu puno više doprinositi svojim radom. U slučaju angažmana osoblja iz ustanove koje često ima još čitav niz zaduženja, teško je očekivati da će moći isto puno više doprinijeti. Slična je situacija vezana za suradnju s narodnim knjižnicama, koja je od 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća na neki način splasnula, ponajviše zbog preopterećenosti narodnih knjižnica sa uslugama i programima pod vlastitim krovom.

Takav pogled na situaciju u knjižnicama u domovima za starije osobe dovodi do zaključka da bi osim osoblja doma bilo poželjno trajno zaposliti i barem jednu stručnu osobu iz područja knjižničarstva koja bi mogla koordinirati sve knjižnice u domovima, brinuti se o fondovima pa čak i poticati cirkulaciju dijelova zbirke prema željama i potreba korisnika.

Realno bi bilo za očekivati da bi se stručnom brigom za knjižnični fond, prvenstveno redovitom nabavom novih knjiga te većim brojem sati kad se korisnici mogu slobodno koristiti knjižnicom, povećao broj korisnika koji se koriste knjižnicom

bilo redovito ili pak povremeno. Prema iskustvu tima zaduženog za knjižnicu u domu Sveta Ana, dva sata tjedno nije dovoljno da bi se izvršile sve potrebne akcije kako bi jedna knjižnica funkcionirala. Knjižnični fondovi su poput organizama koji povremeno bujaju, a ponekad im je potrebno odrezati suhe grane kako bi potjerali mladice. To je tek jedan aspekt posla svakog knjižničara, bila ta osoba iz područja struke ili tek zaljubljenik koji svoje vrijeme daruje knjigama, odnosno ljudima koji ih čitaju.

8. ZAKLJUČAK

Iako čovjek stari njegova potreba za primanjem informacija, znanja i potreba za razonodom ne gubi se s ulaskom u određenu starosnu dob. Jedna od mogućnosti za ostvarenje tih potreba svakako se može naći u knjigama i ostaloj knjižničnoj građi. Upravo iz tog razloga u sklopu većine Domova za starije Grada Zagreba postoje knjižnice za korisnike tih ustanova.

Temeljne pretpostavke⁶² od kojih polazi struka jest da knjige i ostala knjižnična građa imaju temeljnu vrijednost za svakoga bez obzira na životnu dob, razinu obrazovanja, društveni status te bez obzira na tjelesnu ili duševnu sposobnost. Knjige i druga knjižnična građa svakoj osobi pružaju mogućnosti za informiranje, za zabavu, za nadahnuće, za razmišljanje i učenje. Pravo na pristup knjigama i knjižničnoj građi koje su prilagođene njihovim potrebama i zanimanjima imaju svi članovi društva pa tako i oni koji su smješteni u ustanovama za privremenu ili trajnu skrb. Važno je istaknuti i mišljenje da knjige, čitateljska i knjižnična građa može pozitivno utjecati na opće zdravstveno stanje i na oporavak kod tjelesno ili duševno oboljelih.

Nakon početnog zamaha 80-ih godina u organizaciji rada i pružanja usluga knjižnica u domovima za starije dolazi do razdoblja stagnacije i upravo ovim radom želi se prikazati zatečeno stanje, sve pozitivne aspekte i rezultate dosadašnjeg rada i truda, ali i propuste te mogućnosti za daljnji razvoj.

---

⁶²Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 20.

Brigom o knjižnicama u domovima brinemo se o kvaliteti življenja osoba treće životne dobi, time ih uključujemo u širu zajednicu, osiguravamo poticajnu sredinu za razvoj osobnih afiniteta prema potrebama pojedinca bilo pomoću knjige, kulturno-obrazovnih sadržaja, kroz omogućen pristup internetu ili pak kroz organiziranu radnu terapiju kao mogućnost osjećaja korisnosti za društvo.

PRILOZI:

1. Anketni upitnik za provođenje istraživanja

NAZIV USTANOVE: _____

IME I PREZIME ISPITANIKA I FUNKCIJA: _____

DATUM PROVEDBE ISTRAŽIVANJA: _____

1. TKO VODI KNJIŽNICU

- a) OSOBLJE DOMA
- b) KORISNICI
- c) VOLONTERI
- d) STRUČNE OSOBE
- e) TIM LJUDI SASTAVLJEN OD _____.

2. DOM JE OSNOVAN _____?

3. KNJIŽNICA JE ORGANIZIRANA KAO

- a) SAMOSTALNA I NEFORMALNA KNJIŽNIČNA USLUGA ORGANIZIRANA OD USTANOVE KOJA USLUGU PRUŽA
- b) KNJIŽNIČNI STACIONAR NARODNE KNJIŽNICE
- c) KNJIŽNIČNA STANICA NARODNE KNJIŽNICE

4. KNJIŽNICA JE OTVORENA ZA KORISNIKE:

- a) MANJE OD 2 SATA TJEDNO
- b) 2 DO 5 SATI TJEDNO
- c) VIŠE OD 5 SATI TJEDNO

5. BROJ KNJIGA KOJIMA KNJIŽNICA RASPOLAŽE

a) DO 100	d) 1000 DO 2000
b) OD 100 DO 250	e) 2000 DO 3000
c) 250 DO 1000	f) VIŠE OD 3000

6. NAČINI OBRADE I EVIDENTIRANJA GRAĐE VRŠE SE POMOĆU:

- a) INVENTARNE KNJIGE
- b) RAČUNALNIH PROGRAMA ZA ZAPRIMANJE GRAĐE I PRAĆENJE POSUDBE
- c) EVIDENCIJA POSUDBE POMOĆU SUSTAVA KARTICA I DŽEPIĆA
- d) BILJEŽNICE
- e) NIŠTA OD NAVEDENOG, NEGO POMOĆU _____

7. BROJ ČLANOVA KNJIŽNICE:

- a) MANJE OD 10
- b) OD 10 DO 30
- c) OD 30 DO 50
- d) OD 50 DO 100
- e) VIŠE OD 100

8. BROJ ČLANOVA KOJI SE REDOVITO KORISTE KNJIŽNIČNIM USLUGAMA:

- a) MANJE OD 10
- b) OD 10 DO 30
- c) OD 30 DO 50
- d) OD 50 DO 100
- e) VIŠE OD 100

9. ŠTO OD NAVEDENE OPREME KNJIŽNICA IMA NA RASPOLAGANJU?

- a) RADNI STOL
- b) RAČUNALO

- c) RAČUNALO S PRISTUPOM INTERNETU ZA OSOBLJE
- d) RAČUNALO ZA KORISNIKE
- e) RAČUNALO S PRISTUPOM INTERNETU ZA KORISNIKE
- f) NEŠTO DRUGO _____

10. PRIMA LI KNJIŽNICA NOVINE I ČASOPISE?

- a) DA
- b) NE

11. UKOLIKO KNJIŽNICA PRIMA NOVINE I ČASOPISE, KOLIKO REDOVITO?

- a) SVAKODNEVNO
- b) PAR PUTA TJEDNO
- c) JEDNOM TJEDNO
- d) PAR PUTA MJESEČNO
- e) JEDNOM MJESEČNO

12. NOVINE I ČASOPISE OSIGURAVA?

- a) DOM
- b) LOKALNA NARODNA KNJIŽNICA
- c) KORISNICI
- d) NIŠTA OD NAVEDENOG, NEGO _____

13. U SKLOPU KNJIŽNICE ORGANIZIRANI SU POPRATNI SADRŽAJI POPUT

- a) IZLOŽBE
- b) KNJIŽEVNI SUSRETI
- c) ČITALAČKI KLUB
- d) NIŠTA OD NAVEDENOG, NEGO _____

LITERATURA:

1. Beauvoir, S. Starost II. dio. Beograd : BIGZ, 1987.
2. Bunić, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 15-25. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/120432> (13.12.2015.).
3. Bunić, S. Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 143-153.
4. Domovi za starije osobe, 2011. // Zagreb.hr. Dostupno na: <http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=1815> , (13.12.2015.).
5. Dvadesetogodišnjica suradnje Knjižnice Novi Zagreb s domom za starije i nemoćne osobe „Sveta Ana“. // 6. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : knjižnične usluge za korisnike treće životne dobi. Zagreb : NSK, 2008.
6. Frajtag, S. Službe i usluge hrvatske knjižnice za slijepe. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
7. Gerontogogija. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21813>(10.12.2015.).
8. Horvat, A. Uključivanje u društvo : Što može učiniti knjižnica?. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol / zbornik radova / Uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
9. IFLA. Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka> (05.12.2015.).
10. Kastenbaum, R. Starenje : godine ispunjenja. Zagreb : Globus, 1986.
11. Pastuović, N. Edukologija : Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja. Zagreb : Znamen, 1999.
12. Pečjak, V. Psihologija treće životne dobi. Zagreb : Prosvjeta, 2001.
13. Povjerenstvo za obrazovanje odraslih, Strategija i akcijski plan obrazovanja odraslih, srpanj 2004. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2250> (25.11.2015.).
14. Prava osoba starije životne dobi u gradu Zagrebu : pilot-istraživanje. Zagreb : Zaklada „Zajednički put“, 2013. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search&currentPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=Ustanove+z+starije+osobe&selectedId=11017596>(13.12.2015.).
15. Smjernice za građu laganu za čitanje. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
16. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj : sastavila radna skupina pod predsjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

17. Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom. // International federation of library associations and institutions (IFLA) / Helle Arendrup Mortensen i Gyda Skat Nielsen. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka> (05.12.2015.).
18. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (16.01.2016.).
19. Šimunović, D. Radna terapija u gerijatriji. // Ljetopis socijalnog rada 11, 2(prosinac 2004), str. 289-300. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/3392> (13.12.2015.).
20. Špan, M. Treća životna dob : obrazovanje starijih ljudi. Zagreb : Otvoreno sveučilište , 1994.
21. WHO Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health. // World Health Organization. Dostupno na: <http://www.who.int/ageing/global-strategy/en/> (5.12.2015.).

POPIS ILUSTRACIJA I SLIKA:

- Slika 1 – Mjere za prohodnost kretanja pokretne (desno) i polupokretne (lijevo) osobe
- Slika 2 – Mjere za prohodnost kretanja polupokretne osobe: sa štapom (desno) i s hodalicom (lijevo)
- Slika 3 – Mjere invalidskih kolica te mjere za prohodnost kretanja u invalidskim kolicima
- Slika 4 – Odnos visine stola i invalidskih kolica
- Slika 5 – Visina polica prilagođena osobama u invalidskim kolicima
- Slika 6 – Knjižnica u Domu za starije osobe Sveta Ana. Preuzeto sa: <http://www.sv-ana.hr/portfolio-view/knjiznica-3/>
- Slika 7 – Knjižnica u Domu za starije osobe Ksaver. Preuzeto sa: http://dom-ksaver.hr/web/?page_id=30&album=3&gallery=3
- Slika 8 – Knjižnica u Domu za starije osobe Maksimir. Preuzeto sa: <http://www.dom-maksimir.hr/wp-content/uploads/2014/07/10.jpg>
- Slika 9 –Knjižnica u Domu za starije Trešnjevka <http://www.dom-tresnjevka.hr/galerija>

POPIS TABELA:

- Tabela 8 – Smještajni kapaciteti domova za starije osobe
- Tabela 2 – Grafički prikaz otvorenosti knjižnice korisnicima na tjednoj bazi
- Tabela 3 – Grafički prikaz broja članova knjižnica
- Tabela 4 – Grafički prikaz broja redovitih članova knjižnica
- Tabela 5 – Grafički prikaz osoblja zaduženog za vođenje knjižnice
- Tabela 6 – Grafički prikaz načina organizacije rada knjižnice

Tabela 7 – Grafički prikaz veličine knjižničkog fonda

Tabela 8 – Tablični prikaz zaprimanja novina i časopisa

Tabela 9 – Tablični prikaz opremljenosti knjižnica

Tabela 10 – Tablični prikaz načina obrade građe